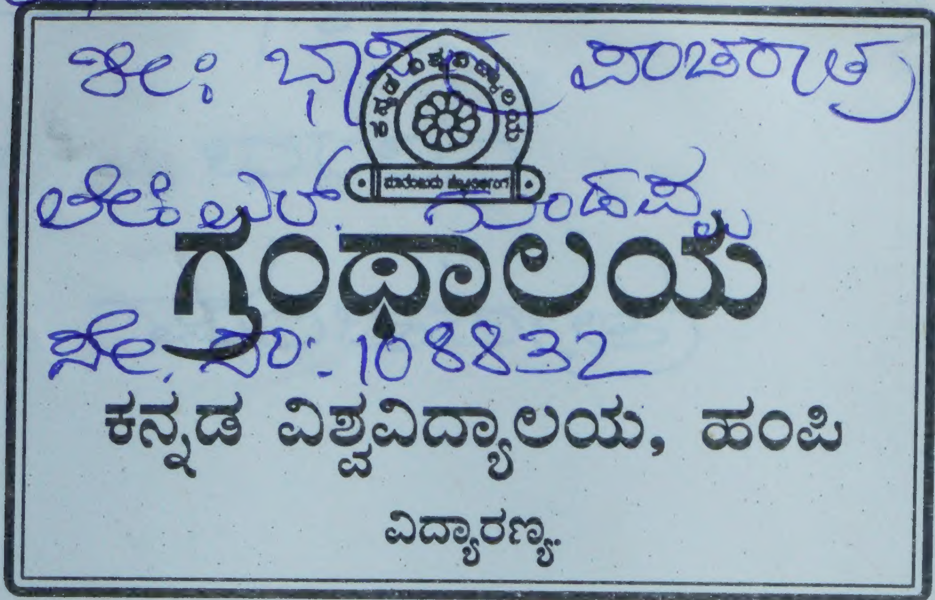
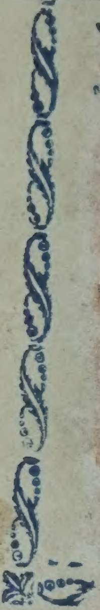

ಲೇ: ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ

ಸತ್ಯಶೋಧನ ಪ್ರಕಟನ ಮಂದಿರ
ಬೆಂಗಳೂರು
1946

ಭಾಸನ

ಪಂಚರಾತ್ರ

ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಎಂ.ಎ.

ಸತ್ಯಶೋಧನ ಪ್ರಕಟನ ಮಂದಿರ
ಕೋಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು
೧೯೪೬

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೬

ಬೆಲೆ: ರೂ. ೦–೧೨–೦

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಚ್ಚುಕೂಟ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ

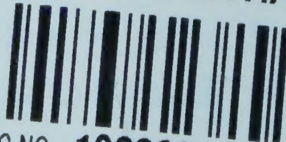
ಮುನ್ನುಡಿ

ಕವಿಸಾರ್ವಭೌಮನೆನಿಸಿದ ಕಾಳಿದಾಸನು ನಾಟಕರಚನೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕುವ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ ಪುರಾತನ ಕವಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂಥ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಿರುವಾಗ ತನ್ನಂಥ ಹೊಸ ಕವಿಗೆ ಆದರ ದೊರೆಯುವುದು ಹೇಗೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಧೈರ್ಯದಿಂದಲೇ ಕೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೌರವಿಸಿರುವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಸನೇ ಮೊದಲನೆಯವನು.

ಕಾಳಿದಾಸನ ಕಾಲದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಬಾಳಿದ ಬಾಣ, ದಂಡಿ, ರಾಜಶೇಖರ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳೂ, ಭಾಮಹ ಮುಂತಾದ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರೂ ಭಾಸನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ, ಅವನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸುಭಾಷಿತಾವಳಿ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಸನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಉದ್ಧೃತವಾಗಿವೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಭಾಸ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೂ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಳಿದಾಸಾದಿಗಳ ಮಾತಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಭಾಸನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಿದ್ದನೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು.

ಈಚೆಗೆ ೧೯೧೦ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುವಾಂಕೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶ್ರೀ. ಟಿ. ಗಣಪತಿಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ೧೩ ನಾಟಕಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದವು. ಅವರು ಆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಭಾಸನೇ ರಚಿಸಿದವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದರು. ಆ ನಾಟಕಗಳನ್ನೋದಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಶ್ರೀ. ಗಣಪತಿಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಅನುಮೋದಿಸಿ [illegible] ಹುದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಕೆ[illegible] ತಿಭಟಿಸಿದರು.

ಈ ರೀತಿ [illegible] ಟು. ಭಾಸನು ರಚಿಸಿದವೆಂದು [illegible] ಂದರಲ್ಲಿಯಾದರೂ

ಕವಿಯ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಾಲದೇಶಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಹೋಲಿಕೆಗಳಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಒಬ್ಬನೇ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ, ಭಾಸನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳೂ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರೂ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಈ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಹೊಂದುವುವೆಂದು ತೋರಿಸಿ, ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ವರೂಪ, ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಸೂಸುವ ಕವಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ—ಇವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕಾಳಿದಾಸನಿಂದ ಶ್ಲಾಘನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಭಾಸ ಮಹಾಕವಿಯೇ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಿಂಥವನೆಂಬುದು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ ಊಹೆಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಯಿತು.

ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರು ಇವು ಆ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಹಿಂದಿನ ಭಾಸಕವಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲವೆಂದೂ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೭ರಿಂದ ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗಿನ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇರಳದೇಶದವರಾರೋ ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿರ ಬೇಕೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವ ಭಾಸನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಈ ಹದಿಮೂರು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಯುವುದಿಲ್ಲ ; ಈ ಎಲ್ಲ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿರದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ ; ಭಾಸನ ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತವೇ ಬೇರೆ, ಈ ಸ್ವಪ್ನನಾಟಕವೇ ಬೇರೆ ; ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಕೆಲಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಸಾದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇವು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚೂಡಾಮಣಿಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಈಚಿನ ಗ್ರಂಥ ಗಳೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಸಪಕ್ಷದವರು ಈ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತವಲ್ಲ. ಇದೇ ಸರಿ ಯೆಂದು ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಸದ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ಲ್ಲಂತೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ

ಓದುತ್ತ ಬಂದರೆ ಇವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಟಕರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನುರಿತ ಸಮರ್ಥ ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ರಚಿಸಿರಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾವನೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ ಬಳಿಕ ರಾಜಶೇಖರಾದಿಗಳು ಭಾಸನ ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಸ್ವಪ್ನ ವಾಸವದತ್ತವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅದೇ ಇದಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಅಡ್ಡಿಯೇನೂ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ೧೩ ನಾಟಕಗಳೂ ಭಾಸನವಲ್ಲವೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸುವವರು ಕೂಡ ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಭಾಸನ ರಚನೆಯಿರಬಹುದೆಂದೂ, ಈಗ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು ಆ ನಾಟಕದ ಮೂಲರೂಪವಾಗಿರದೆ ನಟರು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮೂಲ ನಾಟಕದ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತಕ್ಕೆ ಭಾಸಕವಿಯು ಕರ್ತೃವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾದರೆ ಆಂತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಉಳಿದ ನಾಟಕಗಳಿಗೂ ಅವನೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಸನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಈ ೧೩ ನಾಟಕಗಳೂ ಬೇರೆಯವರು ರಚಿಸಿದವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಬಲವಾದ ಕಾರಣಗಳು ದೊರಕುವವರೆಗೂ ಅವು ಭಾಸನ ನಾಟಕಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಭಾಧಕವೇನೂ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾಸನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದನೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಶ್ರೀ. ಟಿ. ಗಣಪತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಭಾಸನು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಿಂದಿನವನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ೧೩ ನಾಟಕಗಳೂ ಭಾಸನವೆಂದು ಒಪ್ಪುವ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೂಡ ಕಾಲದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದರೂ ಭಾಸನು ಕಾಳಿದಾಸನಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷ ಹಿಂದಿನವನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಕಾಳಿದಾಸನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೦೦ರಲ್ಲಿದ್ದ

ನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಭಾಸನು ಅವನಿಗಿಂತ ಒಂದೆರಡು ಶತಮಾನಗಳು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅವನ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೩ ನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಈ ನಾಟಕಗಳೆಲ್ಲ ಕೇರಳ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು, 'ಸಂಬಂಧ' ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ದ್ರಾವಿಡ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರುವುದು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಕವಿ ಕೇರಳ ದೇಶದವ ನೆಂದು ಕೆಲವರೂ ತಮಿಳು–ಚೇರ ದೇಶದವನೆಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರೂ ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯೌಗಂಧರಾಯಣ ಮತ್ತು ವಾಸವದತ್ತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಉದಯನಕಥೆಗೂ ತಮಿಳಿನ 'ಪೆರುಂಗತ್ತೈ' ಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಥೆಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮ್ಯವಿರುವುದು ಮೇಲಿನ ಊಹೆಗೇ ಬೆಂಬಲವಾಗಿದೆ (ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಯೌಗಂಧರಾಯಣದ ಅನುವಾದವನ್ನು ನೋಡಿ). ಇಷ್ಟಾದರೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇವನು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದವನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ ಹೊರತು ಅದರಲ್ಲಿ ಇಂಥ ನಾಡಿನವನೇ ಸರಿ ಎಂದು ಖಂಡಿತ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಭಾಸ ಹೌದೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಅವನ ಕಾಲ ಯಾವುದು? ದೇಶ ಯಾವುದು?—ಮೊದಲಾದ ಚರ್ಚೆ ಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಯಸುವವರು ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಎಂ.ಎ., ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಭಾಸಕವಿ' ಮತ್ತು 'ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ, ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ., ಎಲ್.ಎಲ್.ಬಿ., ಅವರ 'ಭಾಸ ಮಹಾಕವಿ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು.

ಭಾಸನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ ನಾಟಕ, ಅಭಿಷೇಕ ನಾಟಕ— ಇವೆರಡೂ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿವೆ. ಪಂಚರಾತ್ರ, ಮಧ್ಯಮ ವ್ಯಾಯೋಗ, ದೂತವಾಕ್ಯ, ದೂತಘಟೋತ್ಕಚ, ಕರ್ಣ ಭಾರ, ಊರುಭಂಗ—ಈ ಆರು ನಾಟಕಗಳು ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿವೆ. ಬಾಲಚರಿತವು ಭಾಗವತದ ಕೃಷ್ಣಲೀಲೆಗೆ

ಸೇರಿದ್ದು. ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಯೌಗಂಧರಾಯಣ, ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತ ನಾಟಕಗಳು ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ ಉದಯನನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು; ಅವಿಮಾರಕ ಚಾರುದತ್ತ ಎಂಬ ಉಳಿದೆರಡು ಎಲ್ಲಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕಥೆಗಳೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವಕ್ಕೂ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯೇ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚರಾತ್ರವೊಂದು ಹೊರತು ಉಳಿದ ಐದೂ ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕಗಳು. ಈ ಐದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇವನ ಉಳಿದ ಯಾವ ನಾಟಕವೂ ಒಂದು ಅಂಕದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಐದು ನಾಟಕಗಳೂ ಒಂದೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳಂತಿವೆಯೆಂದರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ದೂತವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಯುದ್ಧೋದ್ಯೋಗವು ಊರುಭಂಗದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ನಡುವಣ ದೂತ ಘಟೋತ್ಕಚ ಕರ್ಣಭಾರಗಳು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಎರಡು ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಮಧ್ಯಮ ವ್ಯಾಯೋಗ ಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗುವ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಮುಂದೆ ಬರುವ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕಾರೂಪವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸಭಿಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂದು ಹದಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಐದು ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಓದಿದರೆ ಭಾರತ ಕಥೆಯೆಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದು ಉತ್ತಮವಾದ ರಸಾನುಭವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಕಲಹದ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನೆಯುವಾಗ "ಈ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯದಿರಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ? ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು ಒಂದಾಗಿ, ಎರಡು ಪಕ್ಷದ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಕೂಡಿ ಬಾಳಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಸೊಗಸಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತೋ!" ಎಂದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎನ್ನಿಸುವುದು ಸಹಜ. ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳೂ ಯುದ್ಧವಿನಾಶಗಳೂ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ ಕೆರಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ವಿಶ್ವಕುಟುಂಬಿಗಳಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಪುರುಷರು ಶಾಂತಿ ಸೌಹಾರ್ದಗಳನ್ನೆ ಮುಂದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸರ್ವರಿಗೂ ಹಿತವಾಗಲೆಂದು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಈಗಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಆ ಬಗೆಯ

ಸಾತ್ವಿಕ ಸ್ವಭಾವದವನಾದ ಭಾಸಕವಿ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯದಿರಬಹುದಾದ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶದ ಕನಸು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕನಸನ್ನೆ ಈ ಪಂಚರಾತ್ರ ರೂಪಕದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪಾಂಡವರು ವನವಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲ. ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ, ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಸಲ ಯಜ್ಞಮಾಡಿ ಸಮಸ್ತರನ್ನೂ ತಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ, ಹಿರಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು ; ಪ್ರಜೆಯೆಲ್ಲ ಅವನನ್ನು ನಂಬಿದರು ; ಅವನೂ ಗುಣವಂತನಾದನು ; ಹಿಂದಿನ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಆ ಸುಖ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣ ನಿಗೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಏನು ಬೇಕೆಂದು ಅವರನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಪಾಂಡವರ ಮೇಲಿನ ಮರುಕ ; ಅವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಪಾಲುಕೊಟ್ಟು ದುರ್ಯೋಧನನು ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೆಲ್ಲ ರೊಡನೆ ಆನಂದದಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಾಳುವುದನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ. ಅದನ್ನು ದುರ್ಯೋಧನನು ನಡಸಿಕೊಡಲಾರನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಳುಕು. ಅದರಿಂದ ಕೇಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಾರೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ಬಗೆಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಾಯಮಾಡಿ, ಏನು ಕೇಳಿದರೂ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಮೊದಲೇ ಧಾರೆಯೆರೆದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಆದರಿಂದ ನಂಬಿಕೆಹೊಂದಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು "ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಪಾಲುಮಾಡಿಕೊ. ಅದೇ ನನಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ; ಅದೇ ನನ್ನ ಭಿಕ್ಷೆ" ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೇನೊ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸು. ಆದರೆ ಶಕುನಿಯ ವಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರ. ಕರ್ಣ ಕೂಡ 'ಒಡ ಹುಟ್ಟಿದವರ ಒಲುಮೆಗೆ ಅಡ್ಡಬರಲಾರೆನೆ'ನ್ನುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ಮಾವನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲು ತುಂಬ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಾನೆ. ಕಡೆಗೆ ಶಕುನಿ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಸುಳ್ಳುಮಾತಿನ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಲು ಒಂದು ಉಪಾಯ ಹೂಡುತ್ತಾನೆ. 'ಐದು ರಾತ್ರಿಗಳೊಳಗೆ ಪಾಂಡವರ ಸುದ್ದಿ ಯನ್ನು ತರುವುದಾದರೆ' ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ

ದುರ್ಯೋಧನನ ಪರವಾಗಿ ತಾನೇ ತಿಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಮಾವನ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ದ್ರೋಣನಿಗೆ ನಿರಾಸೆಯಾಯಿತು. 'ಹೀಗೆ ಕೊಡುವೆನೆನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇ ಮೇಲು' ಎಂದು ವ್ಯಥೆಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ವಿರಾಟನಗರದಿಂದ ದೂತರು ಬಂದು ಕೀಚಕರಿಗೆ 'ಶಸ್ತ್ರದೇಟಿಲ್ಲದ ಸೋಜಿಗದ ಸಾವು' ಉಂಟಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭೀಷ್ಮರು ಅದು ಭೀಮಸೇನನ ಲೀಲೆಯಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಿ 'ಪಂಚರಾತ್ರ' ನಿಯಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಲಹೆಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ, ತಮಗೆ ವಿರಾಟನ ಮೇಲೆ ಗುಪ್ತ ವೈರವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಅವನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಯಜ್ಞದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರದಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಅವನ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಪುರಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲ ಗೋಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. (ಅಂಕ ೧)

ವಿರಾಟರಾಜನು ತನ್ನ ವರ್ಷವರ್ಧಂತಿಯ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಾಗ, ಕುರುಸೇನೆ ಅವನ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನರಿತು, ದೊರೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಉತ್ತರಕುಮಾರನು ಬೃಹನ್ನಳೆಯನ್ನು ಸಾರಥಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುರುಸೈನ್ಯವನ್ನೆದುರಿಸಲು ನಡೆದುಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತ ವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಾಂಡವರ ಹಿರಿಯ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ತಮ್ಮಂದಿರೆಲ್ಲಿ ದುಡುಕುವರೋ ಎಂದು ಕಳವಳ; ಉಪಕಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಂದಲೇ ಅವಮಾನವಾಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಸಂಕಟ. ಅರ್ಜುನನು ಅನುಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಯನೆಂದು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಉತ್ತರ ಕುಮಾರನು ರಣದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ಕರ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾ ವೀರರನ್ನೆಲ್ಲ ಸೋಲಿಸಿ ತುರುಗಳನ್ನು ಮರಳಿಸಿದನೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಜೊತೆಯಲ್ಲೆ ಕೌರವ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಅಭಿಮನ್ಯು ಕುಮಾರನು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದನೆಂದೂ ಸಂತೋಷ ವಾರ್ತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೇಳಿ ವಿರಾಟೇಶ್ವರನ ಹಿಗ್ಗು ಹೇಳತೀರದು. ಧರ್ಮರಾಜನ

ದುಗುಡ ಮೇರೆ ಮೀರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಅರಮನೆಯ ಬಾಣಸಿಗನು (ಭೀಮ) ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದನೆಂದು ಕೇಳಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಜುನ ಭೀಮರು ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆತರುತ್ತಾರೆ. ಅಜ್ಞಾತವೇಷದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾರದೆ, ಅಭಿಮನ್ಯು ಅವರ ಸಲಿಗೆ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಕೆರಳಿ ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರೂ ಮಗನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ ತೃಪ್ತಿಪಡುತ್ತಾರೆ. ವಿರಾಟೇಶ್ವರನು ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಆದರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಕುಮಾರ ಆದರವನ್ನೊಲ್ಲ; ನಿಗ್ರಹವೇ ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ತೋಳ್ಬಲಕ್ಕೆ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ತನ್ನನ್ನು ಭೀಮ ತೋಳ್ಬಲದಿಂದಲೇ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅಪೂರ್ವವಾದ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶ ಬಹು ಮುದ್ದಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತರ ಕುಮಾರನು ತಂದೆಗೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಪಾಂಡವರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ದೊರೆ ಧನ್ಯನಾದೆನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಭಿಮನ್ಯು ತಂದೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಗೋಗ್ರಹಣ ಸಫಲವಾಯಿತೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ಅವಧಿ ಮುಗಿದದ್ದರಿಂದ ಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮ ವೇಷವನ್ನು ತೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತರ ಗೋಗ್ರಹಣದ ಜಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿರಾಟೇಶ್ವರನು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರೆಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ಮಗನಿಗಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಅಂಕ ೨)

ಇತ್ತ ಕೌರವರ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮನ್ಯು ಸೆರೆಯಾದನೆಂದು ಅಪರಿಮಿತ ಕೋಲಾಹಲವೆದ್ದಿತು. 'ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಕಲಹವಾದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೇನು ? ನಾನೇ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು' ಎಂದು ದುರ್ಯೋಧನನ ಸಂಕಲ್ಪ. 'ಅವನು ನಿನಗಾಗಿ ಕಾಳಗದ ಮುಮ್ಮೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾದಿದ. ಅವನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ನಾವು ನಾರುಡೆ ಉಡಬೇಕು' ಎಂದು ಕರ್ಣನ ನಿಶ್ಚಯ. ಶಕುನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಡಗರ ರುಚಿಸದು. 'ನೀವು ತೆಪ್ಪಗಿರಿ. ಅವನಿಗೆ ಬಹುಜನ ರಕ್ಷಕರಿರುವರು. ಅವನಿಗೇನೂ ಕೇಡಾಗದು. ಹೇಗೋ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಅವನ ವಾದ.

ಈ ಚರ್ಚೆಯ ನಡುವೆ, ಭೀಷ್ಮರ ಧ್ವಜಕ್ಕೆ ನಾಟಿಕೊಂಡ ಒಂದು ಬಾಣದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಹೆಸರಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭೀಷ್ಮ

ದ್ರೋಣಾದಿಗಳು ಪಾಂಡವರ ನೆಲೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತೆಂದು ತೃಪ್ತಿಪಡುತ್ತಾರೆ. ಶಕುನಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಅರ್ಜುನನೆಂದು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರಲೇ ಬಾರದೋ? ಇವರಿಗೆ ಭೂಮಂಡಲವೆಲ್ಲ ಪಾಂಡವ ಮಯವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ' ಎಂದು ಸಂದೇಹ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕುಮಾರನು ಕೌರವಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಜ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉತ್ತರೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ದೊರೆತಳೆಂದೂ ವಿವಾಹ ಮಂಗಳವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಧರ್ಮರಾಜ ಕೇಳಿಕೊಂಡನೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡವರು ಹೌದೇ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಚರ್ಚೆ ಕೊನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಂಚರಾತ್ರದೊಳಗೆ ಪಾಂಡವರ ನೆಲೆ ತಿಳಿಯಿತು. ದುರ್ಯೋಧನನು 'ಸತ್ಯ ನಿಂತರೆ ನರರು ಸತ್ತರೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ನಂಬಿ, ಆಡಿದಂತೆ 'ಪಾಂಡವರಿಗೆ ನಾಡನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ತಣಿಯುತ್ತಾರೆ. (ಅಂಕ ೩)

ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಒಂದುಗೂಡುವ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಅವರು ಕೂಡಿ ಬಾಳಿ ಹೊಂದಿ ನಡೆದು ಆನಂದಿಸಿದ ಕನಸನ್ನೂ ಭಾಸ ಕಂಡಿದ್ದನೋ ಏನೋ! ಇಂಥ ಕನಸುಗಳಿಂದ ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸು ತಿದ್ದಿ, ಬಾಳು ಮೇಲಾಗುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ನಾಟಕದ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀ. ಮೋಟಗಾನಹಳ್ಳಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ 'ರಂಗಭೂಮಿ' ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

೫-೫-೧೯೪೬ ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ

ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದ

ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ : ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಎಂ.ಎ.

ಭಾಸಕವಿ : ,,

ಭಾಸ ಮಹಾಕವಿ : ಸಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ., ಎಲ್‌ಎಲ್.ಬಿ.

ಭಾಸ : ಎಚ್. ಎಲ್. ಹರಿಯಪ್ಪ, ಎಂ.ಎ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರಗಳು —

ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತಂ : ಭೀಮಾಜಿ ಜೀವಾಜಿ ಹುಲಿಕವಿ

ಕರ್ಣಾಟಕ ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತ ನಾಟಕಂ : ದೇವಶಿಖಾಮಣಿ ಅಳಸಿಂಗರಾಚಾರ್ಯ

ಕರ್ಣಾಟ ಪ್ರತಿಮಾನಾಟಕಂ : ಮೈಸೂರು ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ

ಅಭಿಷೇಕ ನಾಟಕ : ಬಿ. ನಂಜುಂಡಸ್ವಾಮಿ

ಪಂಚರಾತ್ರ ರೂಪಕಂ : ದೇವಶಿಖಾಮಣಿ ಅಳಸಿಂಗರಾಚಾರ್ಯ

ಕನ್ನಡ ಪಂಚರಾತ್ರ : ಡಾ|| ಎನ್. ಎಸ್. ನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಎಂ.ಎ.

ಕರ್ಣಭಾರ – ದೂತವಾಕ್ಯ : ಪಾನ್ಯಂ ಸುಂದರಶಾಸ್ತ್ರಿ

ದೂತವಾಕ್ಯಂ : ಕಡಬದ ನಂಜುಂಡಶಾಸ್ತ್ರಿ

ದೂತವಾಕ್ಯಂ : ಕೆ. ಆರ್. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ, ಎಂ.ಎ.

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಯೌಗಂಧರಾಯಣ : ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಎ.ಎ.

ಭಾಸಕವಿಯ ಚಾರುದತ್ತ : ,,

ಭಾಸನ ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕಗಳು : ,,

ಕರ್ನಾಟಕ ಬಾಲಚರಿತ : ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್

ಪಂಚರಾತ್ರ

ಪಾತ್ರಗಳು

ಸೂತ್ರಧಾರ

ಮೊದಲನೆಯವನು
ಎರಡನೆಯವನು
ಮೂರನೆಯವನು
} ಮೂವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು

ದ್ರೋಣ
ಭೀಷ್ಮ
ದುರ್ಯೋಧನ
ಕರ್ಣ
ಶಕುನಿ
ಭಟ—ದುರ್ಯೋಧನನ ಸೇವಕ
ದೂತ—ವಿರಾಟನಗರದಿಂದ ಬಂದ ದೂತ
ಮುದಿಗೊಲ್ಲ—ವಿರಾಟೇಶ್ವರನ ಗೋಪಾಲಕರ ಹಿರಿಯ

ಗೋಮಿತ್ರಕ, ಗೋರಕ್ಷಿಣಿಕೆ, ಘೃತಪಿಂಡ, ಸ್ವಾಮಿನಿ,
ವೃಷಭದತ್ತ, ಕುಂಭದತ್ತ, ಮಹಿಷದತ್ತ
} ಗೊಲ್ಲ ಹುಡುಗರು

ಭಟ (ಜಯಸೇನ)—ವಿರಾಟೇಶ್ವರನ ಸೇವಕ
ಕಾಂಚುಕೀಯ—ವಿರಾಟೇಶ್ವರನ ಕಂಚುಕಿ
ದೊರೆ—ವಿರಾಟರಾಜ
ಭಗವಾನ್—ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷದಲ್ಲಿರುವ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
ಸೂತ—ವಿರಾಟರಾಜನ ಸಾರಥಿ
ಬೃಹನ್ನಳೆ—ನಪುಂಸಕ ವೇಷದ ಅರ್ಜುನ
ಭೀಮಸೇನ
ಅಭಿಮನ್ಯು
ಉತ್ತರ
ಸೂತ—ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ರಥ ನಡಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾರಥಿ
ಸೂತ—ಭೀಷ್ಮರ ಸಾರಥಿ

ಪಂಚರಾತ್ರ

ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕ

(ನಾಂದಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಬಳಿಕ ಸೂತ್ರಧಾರನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಸೂತ್ರಧಾರ —

ದ್ರೋಣನಿಳೆಯೆರೆವಲ್ಲಿ ಭೀಮಾರ್ಜುನರ ದೂತನ್,
ಶಕುನೀಶ್ವರನ ಕರ್ಣಧಾರನ್, ದುರ್ಯೋಧನನ್,
ಭೀಷ್ಮನ್, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ್, ಉತ್ತರಗನಭಿಮನ್ಯು,
ಆ ವಿರಾಟ್‌ಪುರುಷ ತಾನೊಲ್ದು ಪಾಲಿಸಲಿ ನಮ್ಮನ್ ॥೧॥*

(ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ) ಆರ್ಯಮಹಾಶಯರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಓಹೋ, ನಾನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿರುವಾಗಲೇ ಏನೋ ಸದ್ದಾಗುವಂತೆ ಕೇಳುವುದು! ಇರಲಿ, ನೋಡೋಣ.

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಆಹಾ! ಕುರುರಾಜನ ಯಜ್ಞದ ವೈಭವವೆಷ್ಟು!

---

* ಈ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದ್ರೋಣನ್ - ದ್ರೋಣಪಕ್ಷಿ (ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಾಗೆ) ಯಂತೆ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದವನು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ "ನೀಲ ಮೇಘಶ್ಯಾಮ." ದುರ್ಯೋಧನನಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ಭೀಮಾರ್ಜುನರಿಗೆ, ಪಾಂಡವರಿಗೆ) ದೂತನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವನು. ಶಕುನೀಶ್ವರ-ಪಕ್ಷಿರಾಜ, ಗರುಡ. ಕರ್ಣಧಾರ-ಹಡಗು ನಡಸುವವನು, ನಿಯಾಮಕ. ಗರುಡನನ್ನು ನಡಸುವವನು; ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಗರುಡವಾಹನ. ದುರ್ಯೋಧನನ್-ಕದನದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾದವನು, ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯನಾದವನು. ಭೀಷ್ಮನ್-(ದುಷ್ಟರಿಗೆ) ಭಯಂಕರನಾದವನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ್-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾದವನು. ಉತ್ತರಗನ್-ಶ್ರೇಷ್ಠಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವನು, ಮೇಲಾದ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವನು. ಅಭಿಮನ್ಯು-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವವನು. ವಿರಾಟ್‌ಪುರುಷ-ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಆದಿಪುರುಷ. ಇಂಥ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣ, ಭೀಷ್ಮ, ದುರ್ಯೋಧನ, ಕರ್ಣ, ಶಕುನಿ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರ, ಭೀಮ, ಅರ್ಜುನ, ಅಭಿಮನ್ಯು, ವಿರಾಟ, ಉತ್ತರ - ಎಂಬ ಈ ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಸೂಚಿತವಾಗಿವೆ. ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತದ "ಉತ್ತರಗೋಽಭಿಮನ್ಯುಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೋಗ್ರಹಣವೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯವನು — ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ.

ಸೂತ್ರಧಾರ — ಆಗಲಿ, ತಿಳಿಯಿತು.

ಅಂತಪುರದವರೆಲ್ಲರೊಡಗೂಡಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂ
ದೈತರಲು ದೊರೆಗಳೆಲ್ಲ
ಕುರುರಾಜ ದುರ್ಯೋಧನನು ಮಾಡುವೀ ಯಜ್ಞ
ವೈಭವದಿ ನಡೆಯುತಿಹುದು. ॥ ೧ ॥

(ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಸ್ಥಾಪನೆ ಮುಗಿಯಿತು

(ಬಳಿಕ ಮೂವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಎಲ್ಲರೂ — ಆಹಾ, ಕುರುರಾಜನ ಯಜ್ಞದ ವೈಭವವೆಷ್ಟು!

ಮೊದಲನೆಯವನು — ಇಲ್ಲಿಯಾದರೋ,

ದ್ವಿಜರುಂಡು ಚೆಲ್ಲಿದನ್ನಗಳಿಂದ ದಿಕ್ಕೆಲ್ಲ
ಕಾಶ ಪೂತಂತಿಹುದು. ಹವಿಯ ಹೊಗೆಯಿಂದಿಲ್ಲಿ
ಗುಂಪುಮರಗಳಲೆಲ್ಲ ಹೂಗಂಪು ಹೋಗಿಹುದು.
ಜಿಂಕೆಗೆಣೆಯಹವು ಹುಲಿ. ಕೊಲೆಯುಳಿದ ಸಿಂಹಗಳ
ಬೀಡುಗಳು ಮಲೆಗಳಿವು. ದೊರೆ ದೀಕ್ಷೆಗೊಂಡಿರಲು
ಜಗವೆಲ್ಲ ತಾನೊಡನೆ ದೀಕ್ಷೆಗೊಂಡಂತೆ ಇಹುದು. ॥ ೨ ॥

ಎರಡನೆಯವನು — ತಾವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ.

ತಣಿದನಮರೋತ್ತಮರ ಮುಖವೆನಿಸಿದಗ್ನಿ ತಾ
ಹವಿಯಿಂದ. ತೃಪ್ತಿಪಡೆದರು ವಿಪ್ರವರರಿತ್ತ
ಧನದಿಂದ. ಹಕ್ಕಿಗಳ ತಂಡಗಳು, ಗೋವುಗಳ
ಹಿಂಡುಗಳು, ಮೇಣಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬಂದೆಲ್ಲ ಜನ
ರೆಲ್ಲ ಬಗೆಯಲು ತಣಿದರಾನಂದಗೊಂಡುದಿಂ

ದೀ ಲೋಕ ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾರದಲು. ರಾಜನಲಿ
ಸದ್ಗುಣಗಳನು ಕಂಡು ಕೊರಲೆತ್ತಿ ಹೊಗಳುವುದು.
ಇಂತೆಮ್ಮ ಲೋಕ ಮೇಲ್ಗುಣಗಳಿಂದಮರರ್ಗೆ
ನೆಲೆಯೆನಿಪ ಲೋಕಗಳನೆಲ್ಲವನು ಮೀರಿಸಿಹುದು. ॥ ೪ ॥

ಮೂರನೆಯವನು — ಪೂಜ್ಯರಾದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು,

ಪಟ್ಟವೆರಸಿದ ಮುಡಿಯ ಪದಕೆ ಸೋಕಿಸಿ ದೊರೆಗ
ಳೆರಗಿದರು. ಹೆಸರಾಂತ ಮಿಗಿಲರಿವ ಪಡೆದವರು.
ಮುಪ್ಪಿನಲು ನಿಯಮಗಳ ಹೆಚ್ಚಿಸುತಲೆಡೆವರಿಯ
ದಧ್ಯಯನಮಾಡುವರು. ಮುಪ್ಪಡಸಿ ಮೈ ಸಡಿಲ
ವಾಗಿರಲು, ಕೈಯ ಶಿಷ್ಯರ ಹೆಗಲಲಿಟ್ಟು, ಕೋ
ಲೂರಿ ಮುಕ್ಕಾಲಿಂದ ನಡೆಯುವೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು
ಮುಪ್ಪಾಂತ ಸಲಗಗಳ ತೆರೆದೆ ತಾವೈದುತಿಹರು. ॥ ೫ ॥

ಎಲ್ಲರೂ — ಹೋ, ಹೋ! ವಟುಗಳೇ! ಹೋ, ಹೋ! ವಟುಗಳೇ! ಅವಭೃಥ ಸ್ನಾನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಬೆಂಕಿ ಹಾಕಿ ಹೊತ್ತಿಸ ಬೇಡಿ.

ಮೊದಲನೆಯವನು — ಅಯ್ಯೋ, ಹಾಳಾಯಿತು! (ಕಡೆಗೂ) ಹುಡುಗತನ ವನ್ನು ತೋರಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು!

ನೋಡಿರಿದೊ, ಯೂಪವುರಿಯುತ್ತಿರಲು ಹೊಂದೋಳ
ತಳೆದೊಲಿಹುದೀ ವಸುಧೆ. ಶೂದ್ರನನು ಪಾರ್ವನೊಲು
ಲೌಕಿಕಾಗ್ನಿಯ ಬಳಿಯೆ ತಾಳದೀ ಚೈತ್ಯಾಗ್ನಿ.
ಹಸಿಯ ದರ್ಭೆಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿದ ವೇದಿ
ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸುಡದಿಹುದು. ಆರಳುದಾವರೆಗೊಳವ
ನಾನೆವೊಲು ಪ್ರಾಗ್ವಂಶವನು ಹೊಗುತಲಿಹುದು
ಹೊಗೆಯು. ॥ ೬ ॥

ಎರಡನೆಯವನು — ಸರಿಯೆ,

ಬೆಂಕಿಯ ದಿಗಿಲಿಂದಂಜುತ ಪಾರ್ವರು
ಬೆಂಕಿಯ ಬೇರೆಡೆಗೊಯ್ಯುವರು ;
ಕುಲದಲಿ ಕಟ್ಟಳಿಯುಲು ದಾಯಾದ್ಯರ
ಭಯದಿಂ ದಾಯಾದಿಯನೆನಲು. ॥ ೭ ॥

ಮೂರನೆಯವನು — ಇದಿನ್ನೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ:

ತುಪ್ಪವ ತುಂಬಿದ ಬಂಡಿಯಿದೀಗ
ತೊಯ್ದಿರ್ಕರೆದೊಡಮೆಡೆ ಬಿಡದಂತೆ,
ಮಗು ಮಡಿದಿರುವಾ ಮಡದಿಯ ಹಾಗೆ
ಬಾಲಸ್ನೇಹದಿ ಬೇಯುತ್ತಿಹುದು. ॥ ೮ ॥

ಮೊದಲನೆಯವನು — ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಧರ್ಮಶಕಟಿಯನು ಸುಡಲಿದ್ದ
ಬೆಂಕಿ, ದರ್ಭೆಯಲಿ ಹಸಿಹುಲ್ಲಿಂದ ಮೆಲುಮೆಲನೆ
ಕುಗ್ಗಿ ಕಂದುತ್ತಿರಲು, ಗಾಳಿಯಿಂದುರೆ ಕೆರಳಿ,
ಉರಿಗಳಿಂ ಪರಿದೆಯ್ದಿ, ಕ್ರಮದೆ ಚಕ್ರವ ಸೇರಿ,
ಸುತ್ತುಮರವನು ಸುತ್ತಿ ಸೂರ್ಯನನೆ ಹೋಲುತಿಹುದು. ॥ ೯ ॥

ಎರಡನೆಯವನು — ಇದಿನ್ನೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಾಮಿ:

ಹುತ್ತದಾ ಬುಡದಿಂದ ಕಿಚ್ಚಿಗಂಜುತಲೈದು
ಸರ್ಪಗಳು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಬಿಲಗಳಿಂದ,
ಸತ್ತ ಮನುಜನ ದೇಹದಿಂದಲೈದಿಂದ್ರಿಯಗ
ಳೊಮ್ಮೆಯೇ ನೆಗೆವಂತೆ ಹೊರಹರಿದುವು. ॥ ೧೦ ॥

ಮೂರನೆಯವನು — ಇದು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ:

ಗಾಳಿಗೂಡಿದ ಬೇಳ್ವಿಬೆಂಕಿಯಿಂದುರಿಯುತಿಹ
ಮರದ ಪೊಟ್ಟರೆವೈಯೊಳಿರುವ ಹಕ್ಕಿಗಳೆದ್ದು
ಹಾರಿದುವು ಪ್ರಾಣಗಳ ಹಾಗೆ. ॥ ೧೧ ॥

ಮೊದಲನೆಯವನು — ಸರಿಯೆ,

ಒಣಗಿದೀ ಮರವೊಂದರಿಂದ
ಹೊತ ಮರವಿಡಿದ ಬನವೆಲ್ಲ
ನಡೆವಳಿಯನುಳಿದೊಬ್ಬನಿಂದ
ಕುಲವೆಂತೊ ಅಂತು ಬೇಯುವುದು. ॥ ೧೨ ॥

ಎರಡನೆಯವನು — ಗಾಳಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಬೇಳ್ವೆಬೆಂಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ
ಬೇಯುವೀ ಬಿದಿರುಗಳು ನರರ ಭಾಗ್ಯಗಳಂತೆ
ಏಳುವುವು, ಬೀಳುವುವು ಮಣಿದು. ॥ ೧೩ ॥

ಮೂರನೆಯವನು — ತಾವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ.
ಒಣಬಳ್ಳಿ ತಾನಡರಿ ಕೊಂಬೆಯನು ತಬ್ಬಿ
ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರಲು ಮರ ಬೆಂದುರಿಯುತಿಹುದು ;
ಕೆಟ್ಟ ಕುಲದಲಿ ತಂದು ತೊಡರಿಸಿದ ಸಾಧು
ಕೊರಳುಗಟ್ಟಿದ ಹೆಣ್ಣ ದೋಷದಿಂದೆನಲು. ॥ ೧೪ ॥

ಮೊದಲನೆಯವನು — ಇದಿನ್ನೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಾಮಿ :

ಮರ ಗಿಡ ಪೊದೆಯಿಂದಿಡಿದೀ ಅಡವಿಯ
ನಾಹಾರವನೋ ಎನೆ ತಣಿದುಂಡು
ದರ್ಭೆಯ ಬಳಿವಿಡಿದೈದುತ ಹವಿಯುಣಿ
ಕೈತೊಳೆವುದಕೆನೆ ನದಿಗಿಳಿದಿಹನು. ॥ ೧೫ ॥

ಎರಡನೆಯವನು — ಇಗೋ, ಇಗೋ !

ಮರದಿಂದ ಮರಕೆ ನಡೆಯಿತು ಬೆಂಕಿ ಹರಡಿರುವ
ದರ್ಭೆಚೀರಗಳಿಂದ. ಬಾಳೆಯಲಿ ಬೆಂದು ಬೆಂ
ದುದಿರುತಿರುವುದು ಕಾಯಿ ಮಾಗಿ ಹಣ್ಣಾದಂತೆ.
ದೊಡ್ಡ ಜೇನ್ಗೂಡಗಳನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತಳೆದೆಸೆವ
ತಾಳೆಮರ ಬುಡದಲ್ಲಿ ನಿಡಿದುರಿದು ಬೀಳುತಿದೆ
ರುದ್ರನಾ ಪರಶು ತಾನ್ ಬೀಳುತಿರುವಂತೆ. ॥ ೧೬ ॥

ಮೂರನೆಯವನು — ಆಹಾ! ಸತ್ಪುರುಷರ ರೋಷದ ಹಾಗೆ ಭಗವಾನ್ ಹುತಾಶನನು ಶಾಂತನಾದನು.

ಈ ಬೆಂಕಿಬಲವಳಿಯಿತುರುವಲಳಿವಿಂದಾರ್ಯ
ನೀವ ಶಕ್ತಿಯ ಹಾಗೆ ಸಿರಿಯಳಿವಿನಿಂದ. ॥ ೧೭ ॥

ಮೊದಲನೆಯವನು —

ಸ್ರುಚದ ಪಾತ್ರೆಯನರಣಿದರ್ಭೆಗಳನು
ಈ ಹುತಾಶನ ತಾನು ತಿನ್ನುತಿಹನು ;
ದುರ್ವ್ಯಸನದಿಂದ ಕೀಳ್ಗತಿಗಿಳಿದ ನರನು
ತನ್ನುಡುಪುತೊಡಪನೇ ಬಳಸಿ ಬಾಳುವೊಲು. ॥ ೧೮ ॥

ಎರಡನೆಯವನು —

ಹೊಳೆಯ ಮುತ್ತುಗವೊಂದು ಕೊಂಬೆ ಕೆಳಬಾಗಿರಲು
ಗಾಳಿಗಲುಗುತ್ತಿರುವ ಎಲೆಗೈಯ ತಳೆದು
ಕಾಡುಕಿಚ್ಚಿನ ವಿಪತ್ತಿನಲಿ ಬಾಳ್ಗೆಟ್ಟಳಿದ
ಮರಗಳಿಗೆ ತಣಿನೀರನೆರೆವವೋಲಿಹದು. ॥ ೧೯ ॥

ಮೂರನೆಯವನು — ಬನ್ನಿ, ನಾವೂ ಆಚಮನ ಮಾಡೋಣ.

ಇಬ್ಬರೂ — ಆಗಬಹುದು.

(ಎಲ್ಲರೂ ಆಚಮನ ಮಾಡಿ)

ಮೊದಲನೆಯವನು — ಓಹೋ! ಪೂಜ್ಯನಾದ ಕುರುರಾಜ ದುರ್ಯೋಧನನು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಜಮಂಡಲಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿರಲು ಇತ್ತಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪೌರರಾದರೋ,

“ಯಜ್ಞದಿಂ ತಣಿಸು ನೀಂ; ನೆಲನ ಗೆಲ್ಲಾರ್ಪಿನಿಂ ;
ಸಿಟ್ಟ ತೊರೆ; ತನ್ನರೊಳ್ ದಯಶಾಲಿಯಾಗು.”
ಎಂದಿಂತು ಕಾಲೋಚಿತವನಿನಿದು ನುಡಿಯುತ್ತ
ಪಾಂಡವರ ಪುದುವಾಳ್ಗೆ ಮನವೊಲಿಸುತಿಹರು. ॥ ೨೦ ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಬನ್ನಿ, ನಾವೂ ಹೋಗಿ ಕುರುರಾಜನನ್ನು ಮನ್ನಿಸೋಣ.

ಇಬ್ಬರೂ— ಆಗಬಹುದು.

ಎಲ್ಲರೂ— ಜಯವಾಗಲಿ, ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

ವಿಷ್ಕಂಭಕ ಮುಗಿಯಿತು.

(ಬಳಿಕ ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ದ್ರೋಣ— ಧರ್ಮವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ ದುರ್ಯೋಧನನಿಂದ ನಾನೇ ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನಲ್ಲವೆ! ಏಕೆಂದರೆ,

ಬಂಧುಗಳ ವಿಾರಿ, ಸಂಗಾತಿಗಳನುಳಿದು ತಾ
ನಾಚಾರ್ಯನೆಡೆಗೆ ಬರುವುದು ಶಿಷ್ಯದೋಷ.
ಎಳವೆಯೊಳೆ ಮಗುವ ಗುರುವೆಡೆಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವ
ತಂದೆಯಲು ತಾಯಿಯಲು ತಪ್ಪಿನಿತುಮಿರದು. ॥ ೨೧ ॥

ಭೀಷ್ಮ— ಇದೋ, ಈ ದುರ್ಯೋಧನನು,

ಹಣವ ಗಳಿಗಳಿಸುತ್ತಲೇಳಿಗೆಯ ಪಡೆದು ತಾನ್
ಕದನದೊಲವಿಂದಪಖ್ಯಾತಿಯನು ತಳೆದನ್.
ಸುಕೃತಕ್ಕೆ ನಲೆಯೆನಿಪ ಧರ್ಮವನು ಕೈಕೊಂಡು
ಅವನೆ ಬಹುಕಾಲಕೀ ರೂಪದಿಂದೆಸೆವನ್. ॥ ೨೨ ॥

(ಬಳಿಕ ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಕರ್ಣ ಶಕುನಿಗಳೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ದುರ್ಯೋಧನ—

ಶ್ರದ್ಧೆ ಮೂಡಿತು ಮನದೆ; ನಲವನಾಂತರು ನಮ್ಮ
ಗುರುಜನರು; ನಂಬಿತೆನ್ನನು ಲೋಕ; ನೆಲಸಿದವು
ನಲ್ಗುಣಗಳ್; ಅಳಿಯಿತಾ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು.

ಸತ್ತವರು ಪಡೆವರಾ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದೊರೆವರೇ
ಆ ಮಾತು ಸಟೆ ; ಪರೋಕ್ಷದಲಿಲ್ಲವಾ ಸ್ವರ್ಗ ;
ಬಹುಗುಣದಿನಿಲ್ಲಿಯೇ ಫಲಿಸುವುದದು. ‖ ೨೩ ‖

ಕರ್ಣ — ಗಾಂಧಾರೀಪುತ್ರ, ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ನೀನು ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದ್ದು ನ್ಯಾಯವೇ ಆಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ,

ಕ್ಷತ್ರಿಯರೇಳಿಗೆ ಬಾಣದಧೀನ.
ಮಗಗೆಂದಿಡುವನು ವಂಚಿತನಹನು.
ಪಾರ್ವರ ಮಡಿಲಿಗೆ ಸಿರಿಯೆಲ್ಲವ ಸುರಿ
ದೀವುದು ದೊರೆ ಬಿಲ್ಲೊಂದನೆ ಮಗಗೆ. ‖ ೨೪ ‖

ಶಕುನಿ — ಗಂಗಾ (ಜಲ) ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮೈಕೊಳೆ ತೊಳೆದುಕೊಂಡ ಅಂಗರಾಜನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಕರ್ಣ —

ಇಕ್ಷ್ವಾಕು, ಶರ್ಯಾತಿ, ಯಯಾತಿ, ಶ್ರೀರಾಮ,
ಮಾಂಧಾತೃ, ನಾಭಾಗ, ನೃಗನಂಬರೀಷನ್—
ಈ ಪುರುಷರೊಡಲಳಿದು ದೇಶಕೋಶಗಳೊಡನೆ
ನಾಶವಾದರು ; ತಮ್ಮ ಕ್ರತುಗಳಿಂ ಜೀವಿಸಿಹರು. ‖ ೨೫ ‖

ಎಲ್ಲರೂ — ಗಾಂಧಾರೀಪುತ್ರ, ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ದೈವಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಏಳಿಗೆ ಹೊಂದಿದೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಅನುಗೃಹೀತನಾದೆ. ಆಚಾರ್ಯರೇ, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ದ್ರೋಣ — ಬಾ, ಬಾ, ಮಗನೇ ; ಇದು ಅಕ್ರಮ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವುದು ಕ್ರಮ ?

ದ್ರೋಣ — ಏನು, ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ ?

ಮನುಜನಾಗಿ ಬಂದ ದೇವನಿವಗೆ ಮೊದಲು ಮಣಿವುದು.
ಉಚಿತ ನಡತೆಯೆನ್ನೆ ಭೀಷ್ಮನಿರಲು ವಿಾರಿ ಮಣಿವುದು. ‖ ೨೬ ‖

ಭೀಷ್ಮ — ಬಾರದು, ಬಾರದು, ತಾವು ಹಾಗೆನ್ನಬಾರದು. ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾನು ನಿಮಗಿಂತಲೂ ಕೀಳಾದವನು. ಏಕೆಂದರೆ,

> ನಾನ್ ಬಂದೆ ತಾಯ್ಬಸಿರೊಳ್; ನೀನ್ ಸ್ವಯಂಜಾತನೈ.
> ಎನ್ನದಾಯುಧವೃತ್ತಿ; ನಿನ್ನದುಪಶಾಂತಿ.
> ದ್ವಿಜ ನೀನು; ಕ್ಷತ್ರಕುಲದಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಾವು.
> ಗುರು ನೀನು; ಶಿಷ್ಯರೊಳ್ ಗಣ್ಯರಹೆವಾವು. ॥ ೨೭ ॥

ದ್ರೋಣ — ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಅಪಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಉತ್ಸಾಹಪಡದಿರುವರೆ? ಬಾ, ಮಗನೆ, ನನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡು.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಆಚಾರ್ಯ, ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದ್ರೋಣ — ಬಾ, ಬಾ, ಮಗನೇ, ಹೀಗೆಯೇ ಅವಭೃಥಸ್ನಾನಗಳಲ್ಲಿ ಖೇದ ಹೊಂದುತ್ತಿರು.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಅನುಗೃಹೀತನಾದೆ. ಅಜ್ಜ, ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭೀಷ್ಮ — ಬಾ, ಬಾ, ಪೌತ್ರ. ಹೀಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಶಾಂತವಾಗಿರಲಿ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಅನುಗೃಹೀತನಾದೆ. ಮಾವ, ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶಕುನಿ — ಮಗು,

> ಹೀಗೆಯೇ ಕ್ರತುಗಳೆಲ್ಲವನು
> ಪೂರ್ಣದಕ್ಷಿಣೆಗೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ,
> ರಾಜಸೂಯದಿ ನೃಪರ ಗೆದ್ದು
> ಹಿಡಿತಾ ಜರಾಸಂಧನಂತೆ. ॥ ೨೮ ॥

ದ್ರೋಣ — ಓಹೋ, ಆಶೀರ್ವಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಶಕುನಿ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಓಹೋ, ವಿರೋಧದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರೀತಿ ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರನಿಗೆ!

ದುರ್ಯೋಧನ — ಗೆಳೆಯ, ಕರ್ಣ, ಗುರುಜನರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಂದ ಗೆಳೆತನದೊಲವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸು.

ಕರ್ಣ — ಗಾಂಧಾರೀ ಪುತ್ರ,

ಬೇಳ್ವೆನೋಂಪಿಗಳಿಂದ ಕಂದಿತೀ ನಿನ್ನ ಮೈ.
ತಾಳಲಾರ್ಪೊಡೆ ಬಲವ ಬಿಗಿದು ತಬ್ಬುವೆನು.
ಅಂತರ್ಯವರಿಯದೆಯೆ ತಬ್ಬಿ ಪೀಡಿಸೆ ನಾನು.
ರಾಜರ್ಷಿಧೀರವಚನಕ್ಕೆ ಭಯವೆನಗೆ. ॥ ೨೯ ॥

ದುರ್ಯೋಧನ — ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಹೀಗೆಯೇ ಇರಲಿ.

ದ್ರೋಣ — ಮಗನೆ, ದುರ್ಯೋಧನ, ಮಹೇಂದ್ರನ ಪ್ರಿಯಸಖನಾದ ಈ ಭೀಷ್ಮಕನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಆರ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ. ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭೀಷ್ಮ — ಪೌತ್ರ, ದುರ್ಯೋಧನ, ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ಅಗುಳಿಯಂತಿರುವ ಈ ಭೂರಿಶ್ರವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಆರ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ.

ದ್ರೋಣ — ಪುತ್ರ, ದುರ್ಯೋಧನ, ನಿನ್ನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ವಾಸುಭದ್ರ (ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ) ನು ಕಳಿಸಿರುವ ಅಭಿಮನ್ಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶಕುನಿ — ವತ್ಸ, ದುರ್ಯೋಧನ, ಜರಾಸಂಧನ ಮಗ ಈ ಸಹದೇವನು ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾನೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಬಾ, ಬಾ, ಮಗು; ತಂದೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗು.

ಎಲ್ಲರೂ — ಈ ರಾಜಮಂಡಲಿಯೆಲ್ಲ ನಿನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಅನುಗ್ರಹವಾಯಿತು. ಏನಿದು! ರಾಜಸಮೂಹವೆಲ್ಲ ಬಂದಿರುವಲ್ಲಿ ವಿರಾಟನೇಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ?

ಶಕುನಿ — ಅವನ ಬಳಿಗೆ ದೂತನನ್ನು ಕಳುಹಿದ್ದೇನೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ— ಭೋ, ಆಚಾರ್ಯ! ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ, ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ– ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಆಚಾರ್ಯ, ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ದ್ರೋಣ— ದಕ್ಷಿಣೆಯೆಂದೆಯಾ? ಇರ್ರಲಿ, ಇರಲಿ, ನಾನೇ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ನಿನ್ನನ್ನು.

ದುರ್ಯೋಧನ— ಏನು, ಆಚಾರ್ಯರೊ[illegible]ಳ್ಳುವುದೇ[illegible]

ಭೀಷ್ಮ— ಅಯ್ಯಾ, ಏನು ತಾನೆ ಪ್ರಯೋಜನ? [illegible]ದರೆ,

ಕುಡಿದನೆಳವೆಯೊಳಿತ್ತ ಸೋಮವನು ವಿಧಿಯಿಂದ;
ಕೊಡೆನೆರಳ ಸೇವಿಪನು; ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಿಹುದು.
ಕ್ಷತ್ರಗುರು ಪಾರ್ವನಲದಾವ ವಸ್ತುಗೆ, ಫಲಕೆ,
ಮೇಣಾವ ಪೆಂಪಿಂಗೆ, ದಾರಿದ್ರ್ಯವಿಹುದು? ॥ ೩೦ ॥

ದುರ್ಯೋಧನ—ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಬೇಕು ತಾವು. ತಾವೇನು ಬಯಸುತ್ತೀರಿ? ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ?

ದ್ರೋಣ— ಮಗನೇ, ದುರ್ಯೋಧನ, ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ— ಹೀಗೇಕೆ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ?

ಪ್ರಾಣಾಧಿಕಂ ನಿಮಗೆ; ನಿಮ್ಮಿಂದಲುಪದೇಶಪಡೆದವಂ;
ಶೂರರೊಳ್ ಗಣನೆಗಾಂ ಸಂದಿರುವೆನೆಸಗಿಹೆಂ ಸಾಹಸಗಳಂ.
ಅಳುಕದೆಯೆ ನುಡಿಯಿರೇನ್ ಬಯುಸುಪಿರದೇನ ತಂದೀವೆನಾನ್?
ಕೈಯಲಿದೊ ಈ ನನ್ನಗದೆಯಿಹುದು; ಸರ್ವವೂ ತಮ್ಮದಹುದು॥೩೧॥

ದ್ರೋಣ— ಮಗನೇ, ಹೇಳುತ್ತೇನಪ್ಪಾ. ಕಣ್ಣೀರು ಉಕ್ಕಿ ಬಂದು ತಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಎಲ್ಲರೂ— ಆಚಾರ್ಯರೂ ಅದೇಕೆ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುವರೊ!

ಭೀಷ್ಮ— ಪೌತ್ರ, ದುರ್ಯೋಧನ, ವ್ಯರ್ಥ ನಿನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ.

ದುರ್ಯೋಧನ— ಯಾರಲ್ಲಿ?

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ— ಜಯವಾಗಲಿ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ— ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರು.

ಭಟ—ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆ. (ಹೋಗಿ, ಬಂದು) ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಇಗೋ ನೀರು.

ದುರ್ಯೋಧನ— ತಾ ಇಲ್ಲಿ. (ಕಲಶವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು) ಆಚಾರ್ಯರೇ, ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿದು ನೆನೆದ ಮುಖವನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ದ್ರೋಣ— ಆಗಲಿ, ಆಗಲಿ. ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅದೇ ಮುಖೋದಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ— ಅಯ್ಯೋ!

ಹಿಂದಿನೆನ್ನ ಕುಟಿಲಗಳನು ನೆನೆವಿರಾದೊಡೆ,
ನೆನೆದು, 'ಕೊಡನು' ಎಂದು ಬಗೆವಿರಾದೊಡೆ,
ಶರಗಳೊತ್ತಿ ಕಠಿನವಾದ ಕೈಯ ನೀಡಿರಿ.
ಕೋಳ್ಗೆ ಕರಣ ಧಾರೆ; ನೀರನೆರೆವೆ ಹಿಡಿಯಿರಿ. ॥ ೩೨ ॥

ದ್ರೋಣ— ಆಹಾ! ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಾಯಿತು. ಮಗನೇ, ಕೇಳು:

ಎಲ್ಲಿಯೋ ತೊಳಲುವರು ಮಿಗೆ ನಿರಾಶ್ರಯರಾಗಿ;
ವರ್ಷ ಹನ್ನೆರಡಾಯ್ತು; ನೆಲೆಗಂಡುದಿಲ್ಲ.
ಆ ಪಾಂಡವರ ಕೂಡೆ ಪಾಲುಮಾಡಿಕೊ ನೀನು.
ಇದುವೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯೆನಗೆ, ಮೇಣೆನ್ನ ಭಿಕ್ಷೆ. ॥ ೩೩ ॥

ಶಕುನಿ— (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ) ಹಾಗಾಗಕೂಡದು ಸ್ವಾಮಿ.

ನಿಷ್ಯನಿಗೆ, ಮಾತು ಕೊಟ್ಟವಗೆ,
ಗೌರವದಿ ನೆಚ್ಚನಿಟ್ಟವಗೆ,
ಯಜ್ಞದೀ ನೆಪವ ಹೂಡಿ
ಮಾಡುವುದೆ ಧರ್ಮವಂಚನೆಯ? ॥ ೩೪ ॥

ದ್ರೋಣ — ಅದು ಹೇಗೆ ಧರ್ಮವಂಚನೆಯೆಂದೆ? ಹಾಗೆನ್ನಬೇಡ. ಗಾಂಧಾರ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಸೊಕ್ಕಿದವನೇ, ಶಕುನೀ, ನಿನ್ನ ಅನಾರ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಸರ್ವ ಲೋಕವನ್ನೂ ಅನಾರ್ಯವೆಂದೇ ಭಾವಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಓಹೋ, ಹೋ! ಅಯ್ಯಾ,

ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರ್ಗವರ ತಂದೆಯಿಂ ಬಂದಿರುವ
ರಾಜ್ಯವನು ಕೊಡು ಎಂಬುದಿದು ವಂಚನೆ!
ಯಾವುದುತ್ತಮ, ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಕೊಡುವುದೋ?
ಅವರೆ ಬಲವಂತದಿಂ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೋ? ॥ ೩೫ ॥

ಎಲ್ಲರೂ — ಹೇಗೆ, ಬಲವಂತದಿಂದಲೇ!

ಭೀಷ್ಮ — ಪೌತ್ರ, ದುರ್ಯೋಧನ, ಈಗಿನ ವಿಷಯ ಅವಭೃಥಸ್ನಾನ ಮಾತ್ರ. ಮಿತ್ರಮುಖದ ಶತ್ರುವಾಗಿರುವ ಶಕುನಿಯ ಮಾತು ಕೇಳಬಾರದು. ನೋಡು ಮಗು,

ದ್ರುಪದರಾಜನ ಸುತೆಯ ಜೊತೆಗೊಂಡು ಪಾಂಡವರು
ಕಾಡ ಬಿರುದೂಳ್ತುಳಿದು ನೆಲನನಲೆಯುವುದು,
ನೀನವರಲವರು ನಿನ್ನಲಿ ವಿಮುಖರಾಗಿಹುದು —
ಎಲ್ಲವೂ ಶಕುನಿಯುರುಗರ್ವದಾ ಬಿಸುಪು. ॥ ೩೬ ॥

ದುರ್ಯೋಧನ — ಇರಲಿ ಆಚಾರ್ಯರೇ, ತಮ್ಮನ್ನೊಂದು ವಿಚಾರ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ.

ದ್ರೋಣ — ಮಗನೇ, ಹೇಳು.

ದುರ್ಯೋಧನ —

ಹಿಂದೆ, ಸಭೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ
ರಾಜ್ಯವನೂ ಮಾನವನೂ
ಸೆಳೆದು ಹೀನಪಡಿಸಿದಂದು,
ಅವರು, ಬಲಾತ್ಕಾರಗೈವ
ಧೀರರೇಕೆ ತಮ್ಮ ರೋಷ
ವದುಮಿ ಕೆಮ್ಮನಿದ್ದರು? ॥ ೩೭ ॥

ದ್ರೋಣ — ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ನೆಪದಿಂದ ಮೋಸಹೋದ ಜೂಜು
ಕೋರನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಸಭೆಯ ಕಂಬವ ಭೀಮ ತೂಗುತಿರುವಷ್ಟರಲೆ
ತಡೆದನವನನು (ಧರ್ಮಸೂನುವಂದು).
ತಡೆಯದೆಯೆ ತಾನೊಮ್ಮೆ ಬಿಟ್ಟರಲು, ಶಕುನಿಯಿವ
ನಾಕ್ಷೇಪಿಸಿರುವನೇ, ನನ್ನನಿಂದು? ‖ ೩೮ ‖

ಭೀಷ್ಮ — ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ್ದೊಂದು, ಆದದ್ದೊಂದು. ಭೋ ಆಚಾರ್ಯ,
ಈಗ ಕಾರ್ಯ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು, ಕಲಹವಲ್ಲ.

ದ್ರೋಣ — ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೆತ್ತಗಿರಬಾರದು. ಕಲಹವೇ ಆಗಲಿ.

ಭೀಷ್ಮ — ಆಚಾರ್ಯನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಬೇಕು. ನೋಡು ಪೌತ್ರ,

ದುರ್ಬಲರು, ದೀನರು, ನಿರಾಶ್ರಯರು ; ನಿನ್ನೊಡನೆ
ಸಾಮವೆಳಸುವರವರು ; ಗರ್ವಪಡರು.
ಹಿರಿಯ ನೀನ್ ; ನಿನ್ನೊಳೊಲವುಳ್ಳರವರ್ ; ಅವರ ಮನೆ
ಗೂಡುವೆಯೊ ? ಮೃಗಗಳೊಡನಲೆಯುತಿರಲೊ ? ‖೩೯‖

ಶಕುನಿ — ಇರಲಿ, (ಹಾಗೆಯೇ) ಇರಲಿ.

ಕರ್ಣ — ಆಚಾರ್ಯರೇ, ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಡಿ. ದುರ್ಯೋಧನನಾದರೋ,
ಹಿತವಾದರೂ ಬಿರುಸುನುಡಿಗೇಳಿ ಕುದಿಯುವನು.
ಮೇಲಾಳ ಮಹಿಮೆಗಳ ಹೊಗಳುವುದ ಸೈರಿಸನು.
ಕೊನೆಗೊಂಡುದಿದು ; ಶಿಷ್ಯಕಾರ್ಯವನು ರಕ್ಷಿಪುದು.
ಬಹುದೋಷದಾನೆಯೊಲು ನಯದಲೇ ನಡಸಲಹುದು ‖೪೦‖

ದ್ರೋಣ — ವತ್ಸ ಕರ್ಣ, ಕೆರಳುವಂಥದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ. ಸಮಯದಲ್ಲಿ
ಎಚ್ಚರಿಸಿದೆ. ಈಗ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ನಡೆದು
ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಮಗು, ದುರ್ಯೋಧನ, ನಾನು ನಿನಗೆ ದೊಡ್ಡವ
ನಲ್ಲವೆ ?

ಭೀಷ್ಮ — ಇದೀಗ ದಾರಿಗೆ ಬಂದರು. ನಯ ಮೂರ್ಖರಿಗೆ ಔಷಧಿ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ನನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಅಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೇ ತಾವು ಪ್ರಭುಗಳು.

ದ್ರೋಣ — ಇದು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಮಗು,

ನಾ ನಿನ್ನ ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ತಪ್ಪಿಲ್ಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ.
ನಿನ್ನ ಪೀಡಿಸಿದೆನೋ, ಅದು ನಿನ್ನ ಲಾಭಕಾಗಿ.
ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಲಿರುವ ಮೇಲ್ಕುಲದರೊಡಕುಗಳು
ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಮಾತಿನಲಿ ಶಾಂತವಹವು. ॥ ೪೧ ॥

ದುರ್ಯೋಧನ — ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಲೋಚಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ದ್ರೋಣ — ಮಗನೇ, ಯಾರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಲೆಳಸುವೆ?

ಭೀಷ್ಮನಲೊ? ಕರ್ಣನಲೊ? ಕೃಪನೊಡನೊ? ಯಾರೊಡನೆ?
ಸಿಂಧುನೃಪನೀ ಜಯದ್ರಥನೊಡನೊ, ಏನು?
ದ್ರೌಣಿಯೊಡನೋ? ಮೇಣು ವಿದುರನೊಡಗೂಡಿಯೋ?
ತಂದೆಯೊಡನೋ? ನಿಮ್ಮ ತಾಯೊಡನೊ?
ಮಗನೆ ಹೇಳು. ॥ ೪೨ ॥

ದುರ್ಯೋಧನ — ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ. ಮಾವನೊಡನೆ.

ದ್ರೋಣ — ಏನು, ಶಕುನಿಯೊಡನೆಯೇ? ಅಯ್ಯೋ, ಕೆಟ್ಟಿತು ಕೆಲಸ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಮಾವ, ಸ್ವಲ್ಪ ಇಲ್ಲಿ ಬಾ. ಕರ್ಣ, ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾ ಇಲ್ಲಿ.

ದ್ರೋಣ — (ತನ್ನಲ್ಲೇ) ಆಗಲಿ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ನೋಡೋಣ. (ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಮಗು, ಗಾಂಧಾರರಾಜ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾರಪ್ಪ.

ಶಕುನಿ — ಇಗೋ, ಬಂದೆ.

ದ್ರೋಣ — ಮಗೂ,

ಮುಂಗೋಪಿ ವಯಸೆನಗೆ; ಮುಪ್ಪು ಕುಗ್ಗಿಸಿತು.
ಕ್ಷಮಿಸಯ್ಯ ವಟುಗೊಪ್ಪುವೆನ್ನ ಚಪಲತೆಯ.

ಇಂದು (ನಾನಾಡಿರುವ) ಬಿರುಸುನುಡಿಯಿದಕೆ
ವಾತ್ಸಲ್ಯದಪ್ಪುಗೆಯೆ ತಣಿವಿನುಪಚಾರ. ॥ ೪೩ ॥

ಭೀಷ್ಮ — (ತನ್ನಲ್ಲೇ)

ಶಿಷ್ಯರೊಲವಿಂದ ಗುರು ಶಕುನಿಯನು ಬೇಡುವನು.
ಇಂತು ಸಂತೈಸಿದರು ತನ್ನ ಕೊಂಕಳಿಯನಿವನು. ॥ ೪೪ ॥

ಶಕುನಿ — (ತನ್ನಲ್ಲೇ) ಒಳ್ಳೆಯ ಠಕ್ಕ ಆಚಾರ್ಯ. ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ)

ದುರ್ಯೋಧನ — ಮಾವಾ, ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ (ನಿನ್ನ) ನಿಶ್ಚಯವೇನು?

ಶಕುನಿ — ಕೊಡಬಾರದೆಂದೇ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಡು, ಮಾವಾ.

ಶಕುನಿ — ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದೇಕೆ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ? ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡು ಮತ್ತೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಗೆಳೆಯ, ಅಂಗರಾಜ, ಈಗ ನೀನೇನೂ ಹೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಕರ್ಣ — ಈಗ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ?

ರಾಮ ತಾನನುಭವಿಸಿ (ನಲಿದು) ಪಾರಿಪಾಲಿಸಿದ
ಒಡಹುಟ್ಟನೊಲುಮೆಯನು ತಡೆಮಾಡೆನಾನು.
ಮನ್ನಿಪುದೊ ಬಿಡುವುದೋ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವನು ನೀನು.
ಕಾಳಗದ ಕಾಲದಲಿ ನೆರವಿಗರು ನಾವು. ॥ ೪೫ ॥

ದುರ್ಯೋಧನ — ಮಾವ, ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದಿರುವ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಹಾಳು ದೇಶವನ್ನು ಯೋಚಿಸು. ಅಲ್ಲಿರಲಿ ಪಾಂಡವರು.

ಶಕುನಿ — ಅಯ್ಯೋ! ಸಾಧ್ಯವೇ!

ದೊರೆಯದೆಂದೊರೆಯುವೆನು (ನೀನರಸುವಾ ನಾಡು).
ಪಾರ್ಥಗಿಂತಲು ಮಿಗಿಲು ಬಲವಂತನಾರು?
ಮರುಭೂಮಿಯಾದರೂ ಬೆಳೆ ಬಂದು ತುಂಬುವುದು
ಆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನರಸನಾಗಿರಲು ಅಲ್ಲಿ. ॥ ೪೬ ॥

ದುರ್ಯೋಧನ — ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ,

ಗುರುಗಳಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಧಾರೆನೀರೆರೆದಾಯ್ತು.
ಹಿರಿಯರಿಂದರಿತೆನಿದು ಜಗದೊಳ್ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು.
ಇದನೀತಿಯೋ ಠಕ್ಕೊ ಏನಾದರಾಗಿರಲಿ;
ನಿಜಮಾಡಲೆಳಸುವೆನು ದೊರೆಯೆ ನಾನೆರೆದ ನೀರ. ॥ ೪೭ ॥

ಶಕುನಿ — ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಳ್ಳುಮಾತಿನ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಬೇಕು ತಾನೆ?

ದುರ್ಯೋಧನ — ಹೌದು.

ಶಕುನಿ — ಹಾಗಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಾ. (ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ) ಆಚಾರ್ಯರೇ, ಈ ಪೂಜ್ಯ ಕುರುರಾಜನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ದ್ರೋಣ — ಮಗು, ಗಾಂಧಾರರಾಜ, ಹೇಳು.

ಶಕುನಿ — ಐದು ರಾತ್ರಿಗಳೊಳಗೆ ಪಾಂಡವರ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತರುವುದಾದರೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನಂತೆ. ತರಿಸಿ ತಾವೀಗ (ಅವರ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು).

ದ್ರೋಣ — ಇದೇನಿದು, ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತೀರಿ!

ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಛಲಿಸಬೇಕೆಂದೆಳಸಿ
ನೀವಾರನರಸಿಯೂ ಕಂಡರಿಯಿರೋ,
ಅವರ ತರಬೇಕು ನಾನ್ಯೆದು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ!
ಕೊಡೆನೆಂಬುದೇ ಮೇಲು ತಿಳಿನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ! ॥ ೪೮ ॥

ಭೀಷ್ಮ — ಮಗು, ದುರ್ಯೋಧನ, ನೆಪವಿಲ್ಲದ್ದು ಧರ್ಮ. ನಮಗೂ ಕೂಡ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಂತೋಷ. ನೋಡು ಮಗು,

ವರ್ಷಕ್ಕೊ ಮೇಣ್ ನೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೊ ತಪ್ಪದಾ
  ಪಾಂಡುಸುತರಿಗೆ ನಾಡ ಹಂಚಿಕೊಡು ನೀನು.
ಆದರಿಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನು ಸತ್ಯಮಾಡೆಲೆ ವೀರ.
  ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞರೈ ಕುರುಕುಲದರೆಂದುಂ. || ೪೯ ||

ದುರ್ಯೋಧನ — ಇದೇ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯ.

ದ್ರೋಣ — (ತನ್ನಲ್ಲೇ)

ಈಗಳೀ ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸುವಾಸೆಯಿಂದ
ಹನುಮಂತತನವನೆಳಸುವುದೆನ್ನ ಬಯಕೆ.
ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ ತಾನಂದು ಕಡಲ, ಕಳವಾದ
ಸೀತೆಯಾ ಸುದ್ದಿಯನು ತಂದೊರೆದನಲ್ತೆ. || ೫೦ ||

ಈಗೆಲ್ಲಿಂದ ತರುವುದು ಪಾಂಡವರ ಸುದ್ಧಿಯನ್ನು!

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ — ಜಯವಾಗಲಿ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ. ವಿರಾಟಪಟ್ಟಣದಿಂದ ದೂತ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಎಲ್ಲರೂ — ಬೇಗ ಒಳಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡು.

ಭಟ — ಅಪ್ಪಣೆ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ದೂತ — ಜಯವಾಗಲಿ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ.

ಎಲ್ಲರೂ — ಬಂದನೇನು, ವಿರಾಟರಾಜ?

ದೂತ — ದುಗುಡ ಮುಸುಕಿದ್ದರಿಂದ ಬರುವಹಾಗಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲರೂ — ಏನವನಿಗೆ ದುಗುಡ?

ದೂತ — ಮಹಾರಾಜರು ಲಾಲಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ರಾಜರ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಬೇಕಾದವರಾದ ನೂರ್ವರು ಕೀಚಕ ಸಹೋದರರನ್ನೂ,

ರಾತ್ರಿಯಲದಾವನೋ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದು
ತೋಳ್ಗಳಿಂದಲೆ ಹೊಡೆದು ಕೊಂದುರುಳಿಸಿದನು.
ಅವರೊಡಲುಗಳಲೆಲ್ಲ ಮಿಗೆ ತೋರಿತಂದು
ಶಸ್ತ್ರದೇಟೊಂದಿರದ ಸೋಜಿಗದ ಸಾವು. ॥ ೫೧ ॥

ಎಲ್ಲರೂ — ಏನು ? ಶಸ್ತ್ರದೇಟಿಲ್ಲದ ವಧೆಯೆ ?

ಭೀಷ್ಮ — ಏನು, ಶಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲದೆಯೆ ? (ಇತರರಿಗೆ ಕೇಳದಂತೆ) ಅಯ್ಯಾ, ಆಚಾರ್ಯರೇ, ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಿ ಪಂಚರಾತ್ರವನ್ನು.

ದ್ರೋಣ — (ಮಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಕೇಳದಂತೆ) ಅದೇಕೆ ?

ಭೀಷ್ಮ — ತೋಳ್ಬಲದೊಳಗ್ಗಳಿಯ ಭೀಮಸೇನನ ಲೀಲೆ
ಯಪ್ಪುದಿದು, ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಯ್ತು.
ಈ ನೂರು ಸೋದರರೊಳಿಹ ತನ್ನ ರೋಷವನು
ತೀರಿಸಿದನಾನೂರ್ವರಲ್ಲಿ. ॥ ೫೨ ॥

ದ್ರೋಣ — ಅದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದಿರಿ ?

ಭೀಷ್ಮ — ಆಹ, ಪಂಡಿತ ! (ಹೊಳೆಯ) ದಡಗಳಲಿ ಸುತ್ತಿದೆಳ
ಗರುಗಳುರೆ ಚಿಣ್ಣಾಟಗಳನು,
ಮೇಣವರ ಕೊಂಬು ನಟ್ಟಿಡೆಗಳನು, ಕಂಡೊಡನೆ
ಗೂಳಿಗಳು ಗುರುತಿಸವದೆಂತೈ ? ॥ ೫೩ ॥

ದ್ರೋಣ — ಗೂಳಿಗಳೆಂದಿರಾ ? ಓಹೋ, ಕೈಗೂಡಿತು ಕೆಲಸ ! (ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಮಗನೇ ದುರ್ಯೋಧನ, ಇರಲಿ ಪಂಚರಾತ್ರ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ಅಡ್ಡಿಯೇನು ? ಆಗಬಹುದು, ಪಂಚರಾತ್ರ.

ದ್ರೋಣ — ಎಲೆ ಎಲೈ, ಯಜ್ಞದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ರಾಜರೇ, ಕೇಳಿ, ಕೇಳಿ. ಈಗ ಈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಕುರುರಾಜ ದುರ್ಯೋಧನನು — ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ — ನಾವನೊಡಗೂಡಿದ ಈತನು, ಪಾಂಡವರ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಂದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನಂತೆ. ಅಲ್ಲವೇ, ಮಗು ?

ದುರ್ಯೋಧನ— ಹೌದು.

ದ್ರೋಣ— ಇದನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ ಯೋಚಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡು.

ಶಕುನಿ— ಇರಲಿ, ಇರಲಿ. ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ನೋಡೋಣ!

ದ್ರೋಣ— ಅಲ್ಲವೆ, ಗಾಂಗೇಯ ?

ಭೀಷ್ಮ— (ತನ್ನಲ್ಲೇ)

ಆಚಾರ್ಯನೀ ಹರ್ಷಭರವು ಧೈರ್ಯದ ಮಿತಿಯ
ಮೀರಿ ಹರಿದುಕ್ಕಿ ಹೊರದೋರುತಿರಲು,
ಮೋಸಹೋಗಲ್ಕಿರುವ ಕುರುರಾಜನಿಂದಲೇ
ಮೋಸಹೊಂದಿದನೆಂದು ಶಂಕಿಸುವೆನು. ॥ ೫೪ ॥

(ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಪೌತ್ರ, ದುರ್ಯೋಧನ, ನನಗೆ ವಿರಾಟನೊಡನೆ ಒಳಗೊಳಗೇ ವೈರವುಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಯಜ್ಞದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಿಡೋಣ.

ದ್ರೋಣ— (ಮಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಕೇಳದಂತೆ) ಭೋ ಗಾಂಗೇಯ, ಪೂಜ್ಯ ವಿರಾಟೇಶ್ವರನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಲ್ಲವೆ? ಅದೇಕೆ ಅವನ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು?

ಭೀಷ್ಮ— (ಮಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಕೇಳದಂತೆ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಹಜವಾದ ಸರಳ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೇ,

ರಥಶಬ್ದ ಕಿವಿಗಿಡಿಯೆ ಕೇಳಿ ಧರ್ಷಿತರಾಗಿ
ಕೆರಳುವರು ಪಾಂಡವರು ಕೂಡೆ.
ಅವರಲುಂಟೈ ಕೃತಜ್ಞತ್ವ; ನಿನ್ನಿಷ್ಟಾರ್ಥ
ನೆಲಸಿಹುದು ಗೋಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ. ॥ ೫೫ ॥

ಭಟ— ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ. ರಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಗರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ (ಹೊರಡಲು) ಸಜ್ಜಾಗಿವೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ —
ಈ ರಥಗಳಿಂದಲೇ ಬೇಗವನ ಗೋವುಗಳ ಹಿಡಿಯುವುದು.
ಯಜ್ಞದಲಿ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದ ಗದೆ ಮತ್ತೆನ್ನ ಕೈಗೆ ಬಹುದು. ॥೫೭॥

ದ್ರೋಣ — ಆದರಿಂದ ತರಲೆನ್ನ ರಥವನಾಳ್ಗಳು.

ಶಕುನಿ — ತಹುದು
ನನ್ನಾನೆಯನು.

ಕರ್ಣ — ಗಂಡ ಮೆರೆವುದಕೆ ಕುದುರೆಗಳ
ಹೂಡಿ ತೇರನು ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿ ಬೇಗಿಲ್ಲಿ.

ಭೀಷ್ಮ — ತವಕಿಸುತಲಿಹುದೆನ್ನ ಮನ ವಿರಾಟನ ಪುರಕೆ
ನಡೆವುದಕೆ ; ಬಿಲ್ಲ ತರುವುದು ಬೇಗ.

ಎಲ್ಲರೂ — ಬಿಲ್‌ಬಿಟ್ಟು
ತಾವಿಲ್ಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ; ಆಜ್ಞೆಗಡಿಯಾಳ್ಗಳಾವು. ॥೫೮॥

ದ್ರೋಣ — ಮಗನೇ, ದುರ್ಯೋಧನಾ, ನಾವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಬಯಸುತ್ತೇವೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ — ತಮಗೆ ಹೇಗೆ ಇಷ್ಟವೋ ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ.

ದ್ರೋಣ — ವತ್ಸ, ಗಾಂಧಾರರಾಜ, ಈ ಗೋಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನದಪ್ಪ ಮೊದಲನೆಯ ರಥ.

ಶಕುನಿ — ಆಗಬಹುದು. ಮೊದಲು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು

ಎರಡನೆಯ ಅಂಕ

(ಬಳಿಕ ಮುದಿಗೊಲ್ಲನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಮುದಿಗೊಲ್ಲ — ನಮ್ಮ ಹಸುಗಳು ಬರಡಾಗದಿರಲಿ! ಗೊಲ್ಲಿತಿಯರು ಮುತ್ತೈದೆಯರಾಗಿರಲಿ! ನಮ್ಮ ದೊರೆ ವಿರಾಟಮಹಾರಾಜನು ಒಕ್ಕೊಡೆಯ ನೆಲದೊಡೆಯನಾಗಲಿ! ವಿರಾಟಮಹಾರಾಜನ ವರ್ಷ ವರ್ಧಂತಿಯ ಗೋದಾನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಉದ್ಯಾನದ ಬೀದಿ ಯಲ್ಲಿ ಹಸುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರಲು ಗೊಲ್ಲಹುಡುಗರೂ ಹುಡುಗಿಯರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಮಂಗಳವಾಗಿ ಸಿಂಗಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿ ದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಹಿರಿತನ ಪಡೆದು ನಲಿಯುತ್ತೇನೆ. (ನೋಡಿ) ಏನಿದು? ಈ ಕಾಗೆ ಒಣಮರದ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಒಣಕೊಂಬೆಗೆ ಕೊಕ್ಕು ಕುಟ್ಟುತ್ತ ಸೂರ್ಯನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಕೊಂಡು ಕೆಟ್ಟ ದನಿ ಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಾ! ಕ್ಷೇಮವಾಗಲಿ, ಕ್ಷೇಮವಾಗಲಿ, ನಮಗೂ ನಮ್ಮ ದನಗಳಿಗೂ! ಇವರಿಗೆ ಹಿರಿಯನಾಗಿ ಗೊಲ್ಲ ಹುಡುಗರನ್ನೂ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನೂ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. (ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ) ಎಲಾ ಗೋಮಿತ್ರಕಾ, ಗೋಮಿತ್ರಕಾ.

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಗೋಮಿತ್ರಕ — ಮಾವಾ, ಕೈಮುಗಿದೆ.

ಮುದಿಗೊಲ್ಲ — ಶಾಂತಿಯಾಗಲಿ, ಶಾಂತಿಯಾಗಲಿ, ನಮಗೂ ನಮ್ಮ ದನ ಗಳಿಗೂ! ಎಲಾ, ಗೋಮಿತ್ರಕಾ, ವಿರಾಟಮಹಾರಾಜನ ವರ್ಷ ವರ್ಧಂತಿಯ ಗೋದಾನಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಉದ್ಯಾನದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ದನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರಲು ಗೊಲ್ಲಹುಡುಗರೂ ಹುಡುಗಿ ಯರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಮಂಗಳವಾಗಿ ಸಿಂಗಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಲಾ, ಗೋಮಿತ್ರಕಾ, ಗೊಲ್ಲ ಹುಡುಗರನ್ನೂ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನೂ ಕೂಗು.

ಗೋಮಿತ್ರಕ— ಅಪ್ಪಣೆ, ಮಾವ. ಗೋರಕ್ಷಿಣಿಕೇ, ಘೃತಪಿಂಡಾ, ಸ್ವಾಮಿನೀ, ವೃಷಭದತ್ತಾ, ಕುಂಭದತ್ತಾ, ಮಹಿಷದತ್ತಾ, ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ, ಬೇಗ (ಬನ್ನಿ) !

(ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಎಲ್ಲರೂ— ಮಾವಾ, ಕೈಮುಗಿದೆವು.

ಮುದಿಗೊಲ್ಲ— ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ, ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ, ನಮಗೂ ನಮ್ಮ ದನಗಳಿಗೂ. ಗೊಲ್ಲ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ. ವಿರಾಟಮಹಾರಾಜನ ವರ್ಷವರ್ಧಂತಿಯ ಗೋದಾನಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಈ ಉದ್ಯಾನದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾಗಿವೆ ನಮ್ಮ ದನಗಳು. ಆ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಹಾಡುತ್ತಾ ಕುಣಿಯುತ್ತಾ ಇರೋಣ.

ಎಲ್ಲರೂ— ಮಾವನ ಅಪ್ಪಣೆ. (ಎಲ್ಲರೂ ಕುಣಿಯುತ್ತಾರೆ)

ಮುದಿಗೊಲ್ಲ— ಹೀ, ಹೀ ! ಸೊಗಸಾಯ್ತು, ಕುಣಿತ ! ಸೊಗಸಾಯ್ತು, ಹಾಡು ! ನಾನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಣೀತೀನಿ. (ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ)

ಎಲ್ಲರೂ— ಹಾ, ಹಾ ! ಮಾವಾ, ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೂಳಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಿತು !

ಮುದಿಗೊಲ್ಲ— ಬರಿಯ ದೂಳೀ ಅಲ್ಲ ; ಶಂಖದುಂದುಭಿಗಳ ಸದ್ದೂ ಎದ್ದಿದೆ.

ಎಲ್ಲರೂ— ಹಾ, ಹಾ ! ಮಾವಾ, ಹಗಲ ತಿಂಗಳ ಬೆಳಕಿನಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ದೂಳು ಮಂಡಲವನ್ನು ಮುಸುಕಿಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯ ಇದಾನೊ, ಇಲ್ಲವೊ ?

ಗೋಮಿತ್ರಕ— ಹಾ, ಹಾ ! ಮಾವಾ, ಇವರು ಯಾರೋ ಮನುಷ್ಯರು ಮೊಸರಿನ ಗರಣೆಯಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕುದುರೆ ಬಂಡಿ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಓಡಾಡುತ್ತಿದಾರೆ, ಕಳ್ಳರು !

ಮುದಿಗೊಲ್ಲ— ಹೀ, ಹೀ! ಅಂಬಿನ ಮಳೆ ಎದ್ದಿತು! ಹುಡುಗರಾ, ಬೇಗ ಮನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಬಿಡಿ.

ಎಲ್ಲರೂ— ಮಾವನ ಅಪ್ಪಣೆ. (ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

ಮುದಿಗೊಲ್ಲ— ಹಾ, ಹಾ! ನಿಲ್ಲಿ, ನಿಲ್ಲಿ! ಹೊಡೆಯಿರಿ, ಹೊಡೆಯಿರಿ! ಹಿಡಿಯಿರಿ, ಹಿಡಿಯಿರಿ! ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ವಿರಾಟ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡೋಣ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಪ್ರವೇಶಕ ಮುಗಿಯಿತು

(ಬಳಿಕ ಭಟನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಭಟ— ಎಲೆ ಎಲೈ, ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿ, ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿ, ಮಹಾರಾಜ ವಿರಾಟೇಶ್ವರನಿಗೆ—"ಕಳ್ಳಕೆಲಸದಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗಿರುವ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು ಈ ಹಸುಗಳನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು.

"ಅಲ್ಲಿಯಾದರೋ,

ಓಡುತಿಹ ಕರುಗಳಿಂ, ವ್ಯಥೆಗೊಂಡ ಹಸುಗಳಿಂ,
ನೋಡಿ ಮಖದಲಿ ದಿಗಿಲುದಳೆದ ಗೂಳಿಗಳಿಂ,
ಕಳವಳದ ಕೂಗೆದ್ದು ಕಲಕಿತೆಲ್ಲೆಡೆಗಳಲು.
ಪಶುವಿಂಡು ಚೆದರಿಹುದು; ದುಗುಡ ಬೀರುವುದು." ||೧||

ಎಂದು (ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿ)

(ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ)

ಏನು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳಿಂದೆಯಾ?

ಭಟ— ಆರ್ಯ, ಹೌದು.

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಕಾಂಚುಕೀಯು— ಇದು ತಕ್ಕದ್ದೇ (ಸರಿ), ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರಿಗೂ ದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ. ಇವರಾದರೋ,

ಮೈಗಾಪು ಕೈಗಾಪು ಬೆರಳ್ಗಾಪು ಬಿಗಿದು,
ಸಜ್ಜುಬಿಲ್ಗಳನು ಕೊಂಡಣಿತೇರನೇರಿ,
ಅಸ್ತ್ರಬಲದಲಿ ಸೊಕ್ಕಿ, ಕಳಕೆ ಸಜ್ಜಾಗಿ,
ದೊರೆಯ ಹಗೆಯನು ಗೋವುಗಳಲಿ ತೀರಿಪರು. ॥ ೨ ॥

ಜಯಸೇನಾ, ಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರದ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನವಿಸುವುದು ಕೋಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಾಹ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಭಟ— ಆರ್ಯ, ತಡಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಈ ಕೆಲಸ. ಬೇಗ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಕಾಂಚುಕೀಯು — ಇಗೋ, ಅರಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

(ಬಳಿಕ ದೊರೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ದೊರೆ— ತರವಲ್ಲ! ತೇರುಲಿಯೊ ಎಂದಳುಕಿ ತಲ್ಲಣಿಸಿ
ಚೆದರಲೆಳೆಗರು ನಮ್ಮ ತುರುವಿಂಡನುಯ್ಯುವರು.
ಬಳೆದೊಟ್ಟು ತಣ್ಗಂದ ತೊಡೆದೆನ್ನ ತುಂಬುದೊಳ್-
ಕೈಯೊ, ನಾಚದೆ ತೆರವನೆಳೆದುಣ್ಣುತಿಹುದು. ॥ ೩ ॥

ಜಯಸೇನ, ಜಯಸೇನ!

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ— ಜಯವಾಗಲಿ, ಜಯವಾಗಲಿ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ.

ದೊರೆ— ಸಾಕು, ಮಹಾರಾಜನೆಂಬ ಸೊಲ್ಲು! ತೊಳೆದುಹೋಯಿತು, ನನ್ನ ಕ್ಷತ್ರಿಯತನ! ಕಾಳಗದ ವಿವರವನ್ನು ಹೇಳು.

ಭಟ— ಮಹಾರಾಜ, ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಬಾರದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು.

ತೇರ ದೂಳಿಂದೊಂದೆ ಬಣ್ಣವನು ತಳೆದೆಸೆವ
ಗೋವುಗಳ ಮೈಯೊಳ್
ತೋರುವುವು ಚಾವಟಿಗಳಾಡುತಿರೆ ಬಗೆ ಬಗೆಯ
ಬಣ್ಣವಿಂಗಡಗಳ್. ॥ ೪ ॥

ದೊರೆ— ಆದ್ದರಿಂದ

ಬಿಲ್ಲ ತಾ. ಬೇಗೆನ್ನ ತೇರನಣಿಮಾಡುವುದು.
ಒಲವುಳ್ಳವರು ತಾವೆ ನನ್ನನನುಸಿರಿಸಿ ಬಹುದು.
ತುರುಗಾಗಿ ಕೊಳುಗುಳದಿ ಯತ್ನ ನಿಷ್ಫಲವಲ್ಲ.
ಸತ್ತರೂ ಹೆಸರಹುದು; ಬಿಡಿಸಿದರೋ ಧರ್ಮವಹುದು. ‖೫‖

ಭಟ— ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ದೊರೆ— ಓಹೋ, ಏನಿರಬಹುದು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಹಗೆ? ಆ! ಯಜ್ಞದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದಿರಬೇಕು. ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಹೋಗಲಿ? ಕೀಚಕರ ವಿನಾಶದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಕಟ ಮಿತಿ ಮೀರಿಹೋಯಿತು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ, ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಾದರೂ ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವುಳ್ಳವನೆಂದಿರಬಹುದೆ? ಏನೇ ಆಗಲಿ, ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಹಸ್ತಿನಪುರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದವರಾದ್ದರಿಂದ ಭಗವಾನರು ದುರ್ಯೋಧನನ ಶೀಲವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ,

ದುರ್ಯೋಧನನ ದೋಷಗಳನೊರೆಯರಿವರು.
ಆದರೇನ್? ಫಲವೆಳಸುವಾ ಕಾರ್ಯವಾಸಿ
ಕೇಳಿಯೇ ಕೇಳುವನು ಬೇಸರದೆ, ಬಿಡದೆ. ‖೬‖

ಯಾರಲ್ಲಿ?

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ— ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ.

ದೊರೆ— ಭಗವಾನರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬರಹೇಳು.

ಭಟ— ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

(ಬಳಿಕ ಭಗವಾನನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಭಗವಾನ್— (ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ) ಓಹೋ! ಏನಿರಬಹುದಿದು?

ಆನೆಯಣಿಗೊಳ್ಳುವುವು ; ಕುದುರೆ ಮರೆದೊಟ್ಟಿಹವು ;
ತೇರ್ ನೊಗವ ಬಿಗಿದಿಹವು; ಭಟರು ಸಜ್ಜಾಗಿಹರು.
ಸಿದ್ಧತೆಯ ಕಂಡು ಮುನ್ನರಿಯದಾ ದಿಗಿಲೆನಗೆ.
ನನ್ನ ಕುರಿತಲ್ಲ, ದೃಢಮತಿ ನಾನು ; ದುಡುಕರವರು. ‖ ೭ ‖

(ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ) ಜಯವಾಗಲಿ, ಜಯವಾಗಲಿ.

ದೊರೆ— ಭಗವನ್, ನಾನು ವಿರಾಟ, ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಗವಾನ್ — ಸ್ವಸ್ತಿ.

ದೊರೆ— ಅನುಗೃಹೀತನಾದೆ. ಭಗವನ್, ಇದೋ ಪೀಠ. ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಭಗವಾನ್— ಆಗಲಿ. (ಕುಳಿತುಕೊಂಡು) ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಾ,

ಉದ್ಯೋಗ ತೊಡಗಿರುವುದೇಕೆ?
ಸಿರಿಗೆ ತಣಿವಿಲ್ಲದುದಕೊ?
ಸೊಕ್ಕಿದರನಡಗಿಪುದಕೊ?
ಪೀಡಿತರ ಬಿಡಿಸುವುದಕೊ? ‖ ೮ ‖

ದೊರೆ— ಭಗವನ್, ಗೋಗ್ರಹಣದಿಂದ ನನಗೆ ಅವಮಾನವಾಗಿದೆ.

ಭಗವಾನ್— ಯಾರಿಂದ?

ದೊರೆ— ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರಿಂದ.

ಭಗವಾನ್— ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರಿಂದಲೇ? (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು) ಅಯ್ಯೋ ಕಷ್ಟ.

ಜ್ಞಾತಿತ್ವವೆಂಬುದಿದು ನಡುಗಿಪುದು ಲೋಕದಲಿ
ಮರ್ಯಾದೆವಂತರಾದವರ ಮನವ.
ಅವರು, ವೈರಪ್ರಿಯರು, ಮಾಡಲಪರಾಧವನು
ನಾವೆ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ತೋರುತಿಹುದು. ‖ ೯ ‖

ದೊರೆ— ಭಗವನ್, ಅದೇನು ಯೋಚಿಸುವಿರಿ?

ಭಗವಾನ್— ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರಿಗಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ದೊರೆ— ಇಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಉಡುಗಿ ಅಡಗುತ್ತಾರೆ. ಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತಾಳಿಕೊಂಡನೆಂದರೆ ನಾನು ತಾಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಗವಾನ್— ಹೌದು, ನಿಜ. (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು)

ನೆಲದಮೇಲೆಲೆ ಹಾಸಿ ಮಲಗಿದುದು, ನಾಡ ಬಿ
ಟ್ಟಲೆದುದಾ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾನಭಂಗ,
ಮರೆವೇಷದೊಟ್ಟುದಾಶ್ರಯದ ಬಾಳ್ವೆಯಿವೆಲ್ಲ
ಮೇಲಾದುದೆನ್ನ ಸೈರಣೆ ತಿಳಿಯಲಿಂತು. ॥ ೧೦ ॥

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ— ಜಯವಾಗಲಿ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ.

ದೊರೆ— ಮತ್ತೇನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ದುರ್ಯೋಧನ?

ಭಟ— ದುರ್ಯೋಧನನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜರೆಲ್ಲ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ದ್ರೋಣ ಭೀಷ್ಮರು, ಜಯದ್ರಥ ಶಲ್ಯ ಶಕುನಿಗಳು,
ಅಂಗರಾಜನು, ಕೃಪನು — ಎಲ್ಲ ಬಂದಿಹರು.
ಅವರ ತೇರ್ ನೆಗೆದು ಪಟವಲುಗುವಾ ಗುಡಿಯಿಂದೆ
ಭಂಗಗೊಂಡೆವು ನಾವು; ಕಣೆಗಳಿಂದಲ್ಲ. ॥ ೧೧ ॥

ದೊರೆ— (ಎದ್ದು ಕೈಮುಗಿದು) ಏನು, ಗಾಂಗೇಯನೂ ಬಂದನೇ?

ಭಗವಾನ್— ಭಲೆ, ಅವಮಾನ ಹೊಂದಿದರೂ ಸಮುದಾಚಾರವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆಹಾ!

ಏಕೆ ಬಂದನೊ ಕಾಣೆ ಕುರುಕುಲದ ಹಿರಿಯ ಗುರು?
ಪೂರ್ಣ್ಕೆ ಸಂದುದನೆನಗೆ ನೆನಪುಗುಡಲಿರಬಹುದು! ॥ ೧೨ ॥

ದೊರೆ— ಯಾರಲ್ಲಿ?

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ— ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ.

ದೊರೆ— ಸೂತನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ಭಟ— ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಸೂತ— ಜಯವಾಗಲಿ ಆಯುಷ್ಮಂತನಿಗೆ.

ದೊರೆ— ತೇರ ತಾ ಬೇಗೆನಗೆ ದೊರೆತಿಹನು ನೆಗಳ್ತೆವಡೆ
ದತಿಥಿ ರಣಕೆ.
ತಣಿಸುವೆನು ಕಣೆಗಳಿಂ ಭೀಷ್ಮನನು. ಗೆಲ್ವೆನೆಂ
ದೆಣಿಸೆ ನಾನು. ॥ ೧೩ ॥

ಸೂತ— ಆಯುಷ್ಮಂತನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ. ಆಯುಷ್ಮನ್,

ಹಗೆದಂಡನೊಡೆದೊಡೆದು ಪಳಗಿದಾ ತೇರೇರಿ
ನಡೆದನುತ್ತರ ತನ್ನ ರಥವಿದ್ಯೆಯರಿವ ಮೆರೆಯೆ. ॥ ೧೪ ॥

ದೊರೆ— ಏನು, ಹೊರಟು ಹೋದನೆ, ಕುಮಾರ?

ಭಗವಾನ್— ಅಯ್ಯಾ ರಾಜ, ಹಿಂದಿರುಗಿಸು, ಹಿಂದಿರುಗಿಸು ಕುಮಾರನನ್ನು.

ಗುಣದೋಷವೆಣಿಸನುರವಣಿಸಿ ಕಾದುವನೆಳೆಯನಿವನು.
ಸುಡದೆ ಬಿಡದಾರನೂ ಬಳಿಸಾರೆ ಕಾಳಗದ ಕಿಚ್ಚು.
ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರೊ ತಾವದೇನನೂ ಬಿಡರು ಹಿಂಜರಿದು.
ಸೋಲು ನಿನಗೆಂದಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದೋಷಗಳೊರೆವೆನಿಂತು. ॥೧೫॥

ದೊರೆ— ಹಾಗಾದರೆ ಬೇಗ ಮತ್ತೊಂದು ರಥವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸು.

ಸೂತ— ಆಯುಷ್ಮಂತನ ಅಪ್ಪಣೆ.

ದೊರೆ— ಅಥವಾ, ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾ ಇಲ್ಲಿ.

ಸೂತ— ಆಯುಷ್ಮಾನ್, ಇಗೋ ಬಂದೆ.

ದೊರೆ— ನಡಸಲಿಲ್ಲೇಕೆ ನೀನಾ ಕುಮಾರನ ರಥವ?
ಬೆಸಸಿದನೊ? ಅರಮನೆಯ ಸಾರಥಿಯು ನೀನಲ್ಲವೋ? ॥ ೧೬ ॥

ಸೂತ— ಆಯುಷ್ಮಂತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಬೇಕು. ನಾನು ಸಾರಥಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ರಥವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದೆ. (ಆದರೆ) ಕುಮಾರನು,

ಪರಿಹಾಸ್ಯಕೋ ಕಾಣೆ, ಕೌಶಲ್ಯವೇನುಂಟೊ ನಾನರಿಯೆ,
ನನ್ನ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಸಾರಥ್ಯಕೆ ಬೃಹನ್ನಳೆಯ ನೇಮಿಸಿದನು. ॥ ೧೭ ॥

ದೊರೆ— ಏನು, ಬೃಹನ್ನಳೆಯನ್ನೆ?

ಭಗವಾನ್— ಮಹಾರಾಜಾ, ಕಳವಳವೇಕೆ?

ಗಾಳಿದೂಳಿದ್ದು ನೇಸರ ಮುಸುಕುವಂತೆ
ತೇರನೆಸಗುತ ಬೃಹನ್ನಳೆ ತಾನು ನಡೆಯೆ,
ಕ್ಷಣದಲರಿಗಳ ಗಾಲಿಸದ್ದಿನಿಂ ಮುರಿದು
ಅಂಬಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ರಥವೆ ಗೆಲ್ಲುವುದು. ॥ ೧೮ ॥

ದೊರೆ— ಹಾಗಾದರೆ ಬೇಗ ಮತ್ತೊಂದು ರಥವನ್ನು ಅಣಿಮಾಡು.

ಸೂತ— ಆಯುಷ್ಮಂತನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ— ಮುರಿದು ಹೋಯಿತು ಕುಮಾರನ ರಥ!

ದೊರೆ— ಏನು, ಮುರಿಯಿತೆ?

ಭಗವಾನ್— ಏನೇನು, ಮುರಿದು ಹೋಯಿತೆ?

ಭಟ— ಲಾಲಿಸಬೇಕು ಮಹಾರಾಜರು.

ಹಲವು ರಣಪಟುರಿಪುಗಳಿಂದ
ಇಡಿಕಿರಿಯೆ ಕುದುರೆಗಳ ದಾರಿ,
ಮುರಿದು ರಥ ಮರೆಹಳುವನೆಳಸಿ
ನಡೆಯಿತಾ ಮಸಣದೆಡೆಗೆ. ॥ ೧೯ ॥

ಭಗವಾನ್ —(ತನ್ನಲ್ಲಿ) ಆಃ! ಅಲ್ಲೀ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ ಗಾಂಡೀವ ! (ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ)
ಅಯ್ಯಾ ರಾಜ,

ಶಕುನವೊಂದಾಯ್ತು ತೇರ್ ಮಸಣದಾ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯೆ.
ಮಸಣವಾಗುವುದಯ್ಯ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರು ನಿಂದ ಬಳಿಯೆ. ||೨೦||

ದೊರೆ — ಭಗವನ್, ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮದಿಯ ಮಾತು ಸಿಟ್ಟುಬರಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಗವಾನ್ — ಸಿಟ್ಟೇಕೆ ? ನಾನೆಂದೂ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ದೊರೆ — ಆ ! ಹೌದು, ನಿಜ. ಹೋಗು, ಮತ್ತೆ ವರ್ತಮಾನ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಬಾ.

ಭಟ — ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ದೊರೆ — ಯಾರಿವನು ? ತಟ್ಟನೀ ನೆಲವ ನಡುಗಿಸುವಂತೆ,
ಹೊಳೆ ಮುರಿದು ಮೊರೆವಂತೆ, ದನಿಯೆದ್ದುದೀ ಕ್ಷಣದಲಿ. ||೨೧||

ಏನಿದೀ ಸದ್ದು? ತಿಳಿದು ಬಾ.

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ — ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ. ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಕುದುರೆಗಳು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಕುಮಾರನು . . . .

ಭಗವಾನ್ — ಇವನು ನನ್ನನ್ನು ಸುಳ್ಳನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾರನು.

ದೊರೆ — ಏನು ಮಾಡಿದನು ಕುಮಾರ ?

ಭಟ — ನೂರಾರು ಕಣೆ ನಾಟಿ ಕಪ್ಪಾನೆಗಳನೆಲ್ಲ
ಕೆಂಪು ಮಾಡಿದನಲ್ಲಿ. ಕುದುರೆಯೋ ಕಾಲಾಳೊ
ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ನೂರಂಬ ತಾಳದವನಿಲ್ಲವಲ್ಲಿ.
ಅಂಬು ತುಂಬಿದ ತೇರ್ಗಳಿಲ್ಲವಂಬುಗಳಿಂದ
ನಡೆಗೆಟ್ಟುವಂಬಿನಿಂ ಮುಚ್ಚಿದುವು ದಾರಿಗಳು.
ಕರೆಯುತಿರುವುದು ಬಿಲ್ಲು ಕಟ್ಟುಗ್ರದಂಬುಹೊಳೆಯ. ||೨೨||

ಭಗವಾನ್ — (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು)

ಇದಕ್ಷಯದ ಬತ್ತಳಿಕೆ. ಇಂದ್ರನಾ ಖಾಂಡವದೊ
ಳಿಷ್ಟು ಮಳೆಹನಿ ಕರೆದುವಷ್ಟಂಬನೆಸೆದುದಂದು. ॥ ೨೩ ॥

ದೊರೆ— ಇನ್ನು ಶತ್ರುಗಳ ಸಮಾಚಾರವೇನು?

ಭಟ— ಅದು ನಾನು ಕಂಡದ್ದಲ್ಲ. ಸುದ್ದಿಗಾರರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

"ಚಾಪಘೋಷವ ದ್ರೋಣನದೆ ಇದೆಂದರಿತು ಹಿಂಜರಿದನ್.
ಧ್ವಜದೊಳಂಬನು ಕಂಡು ಸಾಕೆಂದು ಭೀಷ್ಮ ತಾನಿರಿಯನ್.
ಕಣೆಗೆ ದಣಿದನು ಕರ್ಣನುಳಿದವರಿದೇನೆಂದು ಸೆಡೆದರ್.
ಭಯದೊಳಂ ಭಯವ ಗಣಿಸನು ಬಾಲನಭಿಮನ್ಯುವೊರ್ವನ್." ॥ ೨೪ ॥

ಭಗವಾನ್ — ಏನು, ಇಭಿಮನ್ಯು ಬಂದಿರುವನೆ? ಅಯ್ಯಾ ರಾಜ,
ಇರ್ಕುಡಿಯ ದೇಜದಾ ಬೆಂಕಿಯುಹ ಸೌಭದ್ರ
ಕಾದುತಿರೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ಸಾರಥಿಯ ಕಳಿಸುವುದು.
ಮುಂಗಾಣದಳುಕುವಳು ಬೃಹನ್ನಳೆಯು ಅಲ್ಲಿ ॥ ೨೫ ॥

ದೊರೆ— ಆಗದು, ತಾವು ಹಾಗೆನ್ನಬಾರದು.

ರಾಮನಂಬುಗಳಿಂದ ಕವಚ ಕೊರೆಯದೆ ಹೋದ
ಭೀಷ್ಮನನು, ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಲ್ಲ ದ್ರೋಣನನು,
ಕರ್ಣನನು, ಮೇಣ್ ಜಯದ್ರಥನನುಳಿದಾ ದೊರೆಗ
ಳೆಲ್ಲರನು, ಬೆಂಗೊಡುವೊಲೆಸಗಿ, ಸೌಭದ್ರನನು
ಪೀಡಿಸನೆ ಕಣೆಗಳಿಂ ತಂದೆಯಾ ಹೆಸರಿಗಳುಕಿ?
ಒಂದಾದನೊಪ್ಪಡಂ ಕೆಳೆತನಕೆ ತಕ್ಕುದದು.
ಸಮವಯಸೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದು. ॥ ೨೬ ॥

ಭಟ— ಕುಮಾರನ ಈ ರಥವಾದರೊ,

ಬಿಗಿಹಿಡಿಯೆ ತಿರುಗುವುದು; ಕೈಬಿಡಲದೋಡುವುದು;
ಬಳಿಸಾರಿ ಪೀಡಿಸದು; ಕೇಡೆಸಗ ಬಯಸದದು;

ಬಳಿಬಳಿಯೆ ಬಲು ಚಪಲಗತಿಯಿಂದ ಸುಳಿಯುವುದು ;
ತೀರವನಿಗುಚಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡುವ ವೊಲಿಹುದು. ॥ ೨೭ ॥

ದೊರೆ— ಹೋಗು, ಮತ್ತೆ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ಭಟ— ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ. (ಹೋಗಿ ಬಂದು) ಜಯವಾಗಲಿ ವಿರಾಟೇಶ್ವರನಿಗೆ. ಸಂತೋಷದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಅರಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ. ಗೆದ್ದಾಯಿತು ಗೋಗ್ರಹಣ. ಓಡಿಹೋದರು ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರು.

ಭಗವಾನ್— ದೇವರ ದಯದಿಂದ ನೀನು ಏಳಿಗೆ ಹೊಂದಿದೆ.

ದೊರೆ— ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ. ಇದು ತಮ್ಮ ಏಳಿಗೆ. ಕುಮಾರನು ಈಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ?

ಭಟ— ಸಾಹಸತೋರಿಸಿದ ಯೋಧಪುರುಷರ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ದೊರೆ— ಆಹಾ, ಈ ಕುಮಾರನ ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ!

ಶ್ಲಾಘ್ಯಕಾರ್ಯವನೆಸಗಿ ಪೆಟ್ಟುಂಡ ಯೋಧರಿಗೆ
ಕಾಲಕಳೆಯದೆ ಗೈದ ಪೂಜೆ ಕಳೆವುದು ನೋವನು. ॥ ೨೮ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ?

ಭಟ— ಪ್ರಿಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ದೊರೆ— ಬೃಹನ್ನಳೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬರಹೇಳು.

ಭಟ— ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

(ಬಳಿಕ ಬೃಹನ್ನಳೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ)

ಬೃಹನ್ನಳೆ— (ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು)

ನಾರಿಯನು ಬಿಗಿದ ಗಾಂಡೀವದೊಡನೆನಗೊಂದು
ಗಳಿಗೆ ಹೋರಾಟವಾಯ್ತೆಂಬ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ
ಬಳಕೆ ತಪ್ಪಿದ ಮುಷ್ಟಿ ಬಿಗಿಯಿಲ್ಲದಂತಾಯ್ತು.

ಕೈಗಾಪಿನೆಡೆ ಪಟುತೆಯಿಲ್ಲಾಯ್ತು. ಸಮಯದಲಿ
ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಡುಗಿತ್ತು. ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಕುಗ್ಗಿದೆನು.
ಬಳಿಕ ಪರಿಚಯದಿಂದ ತನ್ನ ತಾನ್ ತಿಳಿದುದಾಯ್ತು.॥೨೯॥

ನಾನಾದರೊ,

ಈ ವೇಷದಿಂದ ಮಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯ ತಾಳಿ
ರಾಜರಾಜರ ನಡುವೆ ಬಿಲ್ಲ ನಾನೆಳೆದೆ.
ಸರಳು ಮಳೆಗರೆಯುತಿರೆ ಹಗೆಗಳೆದ್ದೋಡಿ
ದೂಳ್ ಬೇಗ ಕೆಸರಾಗಿ ನೆಲಕಿಳಿದುದಲ್ಲಿ ॥ ೩೦ ॥

ಅಯ್ಯೋ!

ಆಕಳನು ಗೆದ್ದೊಡಂ, ದೊರೆಗೆ ಜಯತಂದೊಡಂ,
ಇಲ್ಲ, ನನ್ನೀ ಮನಕೆ ಗೆಲವಿನಾನಂದ;
ದುಶ್ಶ್ಯಾಸನನ ರಣದಿ ಹಿಡಿದು ಹೆಡೆಮುರಿಗಟ್ಟಿ
ತರಲಿಲ್ಲವೆಂದೀ ವಿರಾಟ ಪುರಕಿಂದು. ॥ ೩೧ ॥

ಉತ್ತರೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಅಲಂಕಾರದಿಂದ ಸಿಂಗಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಜನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ವಿರಾಟೇಶ್ವರನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. (ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ) ಓಹೋ, ಆರ್ಯ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು! ಇವನು,

ಪ್ರಾಯದವನುತ್ತಮತಪೋವನವ ಮೆಚ್ಚಿದನು.
ಅರಸರರಸನು, ಪಾರ್ವನಡೆವಳಿಯ ನೆಮ್ಮಿರುವನು.
ರಾಜ್ಯವನು ತೊರೆದೊಡಂ ಸಿರಿತುಂಬಿ ಮೆರೆಯುವನು.
ತ್ರಿದಂಡಗೊಂಡೊಡಂ ದಂಡಧಾರಕನಾಗನು. ॥ ೩೨ ॥

(ಹತ್ತಿರ ಬಂದು) ಭಗವನ್, ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಗವಾನ್ — ಸ್ವಸ್ತಿ.

ಬೃಹನ್ನಳೆ — ಜಯವಾಗಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗೆ.

ದೊರೆ— ರೂಪ ಕಾರಣವಲ್ಲ; ಕುಲವು ಕಾರಣವಲ್ಲ;
ಮೇಲುಕೀಳರಲೆಲ್ಲ ಕರ್ಮ ಶೋಭಿಪುದು.
ಈ ರೂಪ ಮುನ್ನ (ನಗೆಗೀಡಾಗಿ) ಕೀಳಾಯ್ತು.
ಅದೆ ಮತ್ತೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕುದಾಯ್ತೀಗ. ॥ ೩೩ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೇ, ಬಳಲಿರುವೆಯಾದರೂ ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಳಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕದನದ ವಿವರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸು.

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಕೇಳಬೇಕು, ಒಡೆಯರು.

ದೊರೆ— ದೊಡ್ಡ ವಿಚಾರ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ* ಹೇಳು.

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಲಾಲಿಸಬೇಕು ಮಹಾರಾಜರು.

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ— ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ.

ದೊರೆ— ಹೊಸ ಪರಿಯದಾಗಿ ತೋರುವುದು ನಿನ್ನೀ ಹರ್ಷ.
ಹೇಳು, ಸೋಜಿಗವೇತರಿಂದಾಯ್ತು ನಿನಗೆ?

ಭಟ— ನಂಬುಗೆಗೆ ಮೀರಿರುವ ಮಿಗಿಲೊಸಗೆ ಬಂದಿಹುದು.
ಸೌಭದ್ರನಭಿಮನ್ಯು ಸಿಕ್ಕಿದನು ಸೆರೆಗೆ. ॥ ೩೪ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಏನು, ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದನೆ? (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು)
ದಂಡಿನಳವಿನಿತೆಂದು ತೂಗಿರುವೆ ನಾನಿಂದು.
ಎಣಿಸಿರುವೆನಿಂದವನ ಕಂಡೆ ಕದನದಲಿ.
ಇಲ್ಲಿ ದಂಡಿನೊಳವನಿಗೆಣೆಯೊಬ್ಬನೂ ಇಲ್ಲ.
ಯಾವನಿರಬಹುದವನು, ಮಡಿಯೆ ಕೀಚಕರು? ॥ ೩೫ ॥

ಭಗವಾನ್— ಬೃಹನ್ನಳೆ, ಏನಿದು?

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಭಗವನ್,

---

* ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪಾತ್ರಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೂ, ನೀಚ ಪಾತ್ರಗಳು ಪ್ರಾಕೃತವನ್ನೂ ಆಡುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಮಾತು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿದೆ.

ಕಾಣೆ ನಾನವನ ಗೆಲ್ವವವನ.
ಶಿಕ್ಷಿತನು, ಬಲವಂತನವನು.
ತಂದೆಗಳ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದಿಂದ
ಪರಿಭವವ ಪಡೆದಿರುವನಹುದು. ॥ ೩೬ ॥

ದೊರೆ— ಈಗ ಹೇಗೆ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು ?

ಭಟ— ಅಳುಕದೆಯೆ ರಥವೇರಿ ತೋಳ್ಗಳಿಂದಿಳಿಸಿದನು.

ದೊರೆ— ಯಾರು ?

ಭಟ— ಒಡೆಯರಡಿಗೆಯ ಮನೆಯ ಬಾಣಸಿಗನವನು. ॥ ೩೭ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ—(ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸದಂತೆ) ಹೀಗೋ! ಆರ್ಯ ಭೀಮನ ಅಪ್ಪುಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದನು ; ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ದೂರದಲಿ ನಿಂತು ಬರಿ ನೋಟದಲೆ ಸಂತೋಷಗೊಂಡೆ ನಾನು
ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ನೆರೆ ತಬ್ಬಿ ತಣಿಸಿದನು ಮಗನೊಲವ ಭೀಮ ತಾನು.॥೩೮॥

ದೊರೆ— ಹಾಗಾದರೆ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಒಳಗೆ ಬರಮಾಡ ತಕ್ಕದ್ದು.

ಭಗವಾನ್— ಅಯ್ಯಾ ರಾಜ, ವೃಷ್ಣಿಪಾಂಡವರ ರಕ್ಷಣೆಯುಳ್ಳ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿಗೆ ಹೆದರಿಕೊಂಡು ಸತ್ಕಾರಮಾಡಿದರೆಂದು ಜನ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಅನಾದರಣೆಯೇ ನ್ಯಾಯವಾದ್ದು.

ದೊರೆ— ಅನಾದರಣೆಗೆ ತಕ್ಕವನಲ್ಲ ಯಾದವಿಯ ಮಗ. ಏಕೆಂದರೆ,

ಮಗನಿವ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಗೆ. ವಯಸೊ ನಮ್ಮಣುಗಗೆಣೆ.
ಸಂಬಂಧ ದ್ರುಪದನೊಡನುಂಟು ಕುಲ ವೊದಲಾಗಿ ;
ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ವೊಮ್ಮಗನಿವನು. ಅಳಿಯತನ
ಬಳಿಯಲೇ ಬರಲಿಹುದು ; ಹೆಣ್ಣ ಹೆತ್ತವರಾವು.
ಸಿರಿಗೊಪ್ಪುವಂತೆಮ್ಮ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳಲು ತಕ್ಕನ್.
ಅತಿಥಿಯಿವನೆಮಗೆ, ಪಾಂಡವರಿಷ್ಟರು. ॥ ೩೯ ॥

ಭಗವಾನ್— ಹಾಗೋ! ಸರಿ. ಹೇಳಲೂ ಬೇಕು; ಪರಿಹರಿಸಲೂ ಬೇಕು.

ದೊರೆ— ಇವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರತಕ್ಕವರು ಯಾರು?

ಭಗವಾನ್— ಬೃಹನ್ನಳೆ ಕರೆತರಬೇಕು.

ದೊರೆ— ಬೃಹನ್ನಳೇ, ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಒಳಗೆ ಬರಮಾಡು.

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ. (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು) ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನಿಂದ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಕೆಲಸ ನನಗೆ ದೊರಕಿತು.

(ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಭಗವಾನ್— (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು)

ಇವನೀಗ ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡಲಾರೊಬ್ಬರೂ
ಇಲ್ಲದೆಡೆ ಕಂಡು ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿಕೊಳಲಿ.
ತಡೆಯಿಲ್ಲದಾನಂದ ಬಾಷ್ಪಗಳ ನೆರೆ ಸುರಿಸ
ಲೆನ್ನೆದುರು ನಾಚುವನು ಮಗನಿಗಿವನು. ॥ ೪೦ ॥

ದೊರೆ— ನೋಡಿ, ಕುಮಾರನ ಕೆಲಸವನ್ನು!

ಭೀಷ್ಮ ಮೊದಲಾದರಸರೆಲ್ಲ ಮುರಿದಡಗಿದರು!
ಸೌಭದ್ರ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವನು!
ಫಲಿತಾರ್ಥವಿಂತಿದುತ್ತರನಿಂದು ಸರ್ವ ಭೂ
ಮಂಡಲವ ಗೆದ್ದ ವೋಲಾಯ್ತು. ॥ ೪೧ ॥

(ಬಳಿಕ ಭೀಮಸೇನನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಭೀಮಸೇನ—ಉರಿಯುತಿರಲರಗುಮನೆಯೆನ್ನ ತೋಳನು ನೆಮ್ಮಿ
ದಮ್ಮನನು ಸೋದರರನೆತ್ತಿ ಹೊರತಂದೆನಂದು.
ಇಂದು ಸೌಭದ್ರನೊಬ್ಬನನು, ಬಾಲನ, ತೇರಿ
ನಿಂದಿಳಿಸಿ ಮೊದಲಿನಾಯಾಸಕೆಣೆಯೆಂಬೆನಿದನು. ॥ ೪೨ ॥

ಇತ್ತ ಬಾ, ಕುಮಾರ, ಇತ್ತ ಬಾ.

(ಬಳಿಕ ಅಭಿಮನ್ಯುವೂ ಬೃಹನ್ನಳೆಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಓಹೋ, ಯಾರಿವನು ?

ಹರಡಿದೆದೆ, ತಿದ್ದಿರುವ ತೆಳುಹೊಟ್ಟೆ, ಸಣ್ಣ ನಡು,
ಉಬ್ಬಿ ಕೊಬ್ಬಿದ ಹೆಗಲು, ದೊಡ್ಡ ತೊಡೆ ತಳೆದವನು!
ಬರಿ ತೋಳ್ಗಳಿಂದೆನ್ನನೀ ಬಳಿಗೆ ತಂದಿಹನು!
ಬಲದಿ ಮಿಗಿಲಾದೊಡಂ ಪೀಡಿಸನು ನನ್ನನಿವನು! ॥ ೪೩ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಇತ್ತ ಬಾ, ಕುಮಾರ, ಇತ್ತ ಬಾ.

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಓಹೋ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ! ಇವನಾರು ?

ಹೊಂದದೀ ಹೆಣ್ಣಲಂಕಾರಗಳ ತೊಟ್ಟು
ಪಿಡಿಯೊಡವೆಗಳ ತೊಟ್ಟ ಸಲಗನಂತಿಹನು.
ವೇಷದಲಿ ಕೀಳು, ತೇಜದಲಿ ಬಲು ಮೇಲು.
ಉಮೆಯ ವೇಷದ ಹರನೊ ಎನಲೆಸೆವನಿವನು. ॥ ೪೪ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ— (ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೇಳದಂತೆ) ಅಣ್ಣಾ, ನೀನೇನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆ ಇವನನ್ನಿಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ?

ಮೊದಲ ರಣದಲೆ ಸೋತನೆಂದು ಕುಂದಾಯ್ತಿವಗೆ.
ಒಲವಿನಣುಗನನಗಲಿ ಮರುಗುವಳು ತಾನ್ ಸುಭದ್ರೆ.
ವಾಸುಭದ್ರನು ಕೆರಳುವನು ಸೋತನಿವನೆಂದು.
ಹಲವಾಡಲೇನು? ತೋಳ್ಬಲಕೆ ಕರೆಯಂಟಿತಿಂದು. ॥ ೪೫ ॥

ಭೀಮಸೇನ— ಅರ್ಜುನ,

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಹೌದು, ಹೌದು; ಅರ್ಜುನನ ಮಗ ಇವನು.

ಭೀಮಸೇನ— ಬಲ್ಲೆನೀ ದೋಷಗಳನಿವನ ತಂದುದರಲ್ಲಿ.
ಮಗು ಹಗೆಯ ಕೈಯೊಳಿರೆ ತಾಳುವನದಾರು ?
ಮಕ್ಕಳೊಲ್ದವಳು, ನೆರೆ ಕೊರಗುವಾ ದ್ರೌಪದಿಯು
ನೋಡಲೆಂದಿವನ ಬೇಕೆಂದೆ ಕರೆತಂದೆ. ॥ ೪೬ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ.—(ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೇಳದಂತೆ) ಆರ್ಯ, ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲ ನನಗೆ ಬಹಳವಾಗಿದೆ. ಮಾತಾಡಿಸು ಇವನನ್ನು.

ಭೀಮಸೇನ— ಆಗಲಿ. ಅಭಿಮನ್ಯೂ,

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಏನು, ಅಭಿಮನ್ಯು!

ಭೀಮಸೇನ— ಇವನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೆರಳುತ್ತಾನೆ. ನೀನೇ ಮಾತಾಡಿಸು.

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಅಭಿಮನ್ಯೂ,

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಏನು, ಏನು? ಅಭಿಮನ್ಯುವೋ, ನಾನು? ಓಹೋ!

ಕೀಳರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಹೆಸಗೊಂಡು ಕರೆಯುವರು!
ಇಲ್ಲಿದೇ ನಡವಳಿಕೆ! ಅವಮಾನ ಸಹಜ ಸೆರೆಗೆ! ॥ ೪೭ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಅಭಿಮನ್ಯೂ, ಸುಖವಾಗಿರುವಳೇ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ?

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಏನೇನು? ನಮ್ಮಮ್ಮನೋ?

ಯಾರು ನೀನ್? ಧರ್ಮರಾಜನೊ? ಭೀಮಸೇನನೊ?
ಮೇಣ್ ಧನಂಜಯನೇನು? ತಂದೆಯಂತೊತ್ತೊತ್ತಿ
ಹೆಂಗಸರ ಸುದ್ದಿಯನು ಕೇಳುತಿರುವೆ! ॥ ೪೮ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಅಭಿಮನ್ಯೂ, ಕುಶಲವಾಗಿರುವನೇ, ದೇವಕೀ ಪುತ್ರ ಕೇಶವ?

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಓಹೋ! ಆ ಪೂಜ್ಯನನ್ನೂ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದೇ ಮಾತೋ? ಹೌದು, ಹೌದು; ಕುಶಲವಾಗಿದ್ದಾನೆ, ನಿಮ್ಮ ನೆಂಟ!

(ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತಾರೆ)

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಏನಿದು, ನನ್ನನ್ನೀಗ ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ ನಗುತ್ತೀರಿ?

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಏನೂ ಇಲ್ಲ.

ನಿನಗೆ ಪಾರ್ಥನೆ ತಂದೆ; ಮಾವನೋ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ;
ತರುಣ ನೀನಸ್ತ್ರಗಳ ಬಲ್ಲವನು. (ಇಂತಿರಲು)
ಯುದ್ಧದಲಿ ಸೋತುದಿದು ತಕ್ಕುದಾಯ್ತು! ॥ ೪೯ ॥

ಅಭಿಮನ್ಯು — ಸಾಕು, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹರಟಬೇಡಿ.

ಬೇಡ ಆತ್ಮಸ್ತೋತ್ರ! ನಮ್ಮ ಕುಲಕಿದು ತಗದು.
ನೋಡಿ ಸತ್ತ್ರರಲಂಬನಿರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಹೆಸರು. ॥ ೫೦ ॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ— (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು) ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದನು ಕುಮಾರ.

ತೇರ್ ಕುದುರೆ ಮದ್ದಾನೆ ಕಾಲಾಳ ಪಡೆಯೊಳಗೆ
ಬಿಲ್ಬಾಣನಂಬಿರಿಯುದವನೊಬ್ಬನೂ ಇಲ್ಲ.
ನಾನುಮವನೆಸುಗೆಯಲಿ ಗಾಯಗೊಳ್ಳುತಲಿದ್ದೆ
ನೊಡನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸದೆ ತೇರ ನಡಸಿರಲು. ॥ ೫೧ ॥

(ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಹೀಗೆಯೇ, ಮಾತಿನ ಪರಾಕ್ರಮ! ಪದಾತಿಗೇಕೆ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ?

ಅಭಿಮನ್ಯು — ಶಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲದನೆನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದನದರಿಂದ
ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡೆನು. ಕೈದು ತೊರೆದವನನಿರಿವನಾರ್
ಅರ್ಜುನನ, ಪಿತನ, ನೆನೆವವನು? ॥ ೫೨ ॥

ಭೀಮಸೇನ — (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು)
ಧನ್ಯನರ್ಜುನ; ತಾನೆ ಕೇಳಿರುವನೆರಡನ್:
ಮಗನ, ತಂದೆಯ, ಶ್ಲಾಘ್ಯ ರಣಪರಾಕ್ರಮವನ್. ॥ ೫೩ ॥

ದೊರೆ— ಬೇಗ, ಬೇಗ ಕರೆತನ್ನಿ ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು.

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಇತ್ತ ಬಾ, ಇತ್ತ ಬಾ, ಕುಮಾರ. ಇಗೋ ಮಹಾರಾಜ. ಕುಮಾರ, ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು.

ಅಭಿಮನ್ಯು — ಆಃ! ಯಾರಿಗೆ ಮಹಾರಾಜ?

ಬೃಹನ್ನಳೆ — ಹಾಗಲ್ಲ, ಬಾರದು, ಬಾರದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಂಗಡ ಇದ್ದಾರೆ.

ಅಭಿಮನ್ಯು — ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಂಗಡವೆ? (ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ) ಭಗವನ್, ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಗವಾನ್ — ಬಾ, ಬಾ ಮಗು,

ಶೌರ್ಯ, ಧೃತಿ, ವಿನಯ, ತಮ್ಮವರಲ್ಲಿ ದಯೆ, ಇನಿಮೆ,
ಬಿಲ್ಗಲವು, ಮಿಗೆ ಪರಾಕ್ರಮ, ಇವೆಲ್ಲವನು—
ಒಬ್ಬ ತಂದೆಯೊಳಿರುವ ಗುಣಗಳನು— ಪಡೆ ನೀನು ;
ಉಳಿದ ನಾಲ್ವರೊಳಾವುದೊಪ್ಪುವುದೊ ಅದನು. ||೫೪||

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಅನುಗೃಹೀತನಾದೆ.

ದೊರೆ— ಬಾ, ಬಾ, ಮಗು. ನನಗೇಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಓಹೋ! ಸೊಕ್ಕಿರುವನಲ್ಲವೆ ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರ! ಇರಲಿ. ನಾನಿವನ ಸೊಕ್ಕು ಮುರಿಯುತ್ತೇನೆ. ಯಾರು, ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದವನು ?

ಭೀಮಸೇನ— ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು.

ಅಭಿಮನ್ಯು— 'ಶಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲದೆ' ಎಂದು ಹೇಳು.

ಭೀಮಸೇನ— ಬಿಟ್ಟಿತು, ಬಿಟ್ಟಿತು.

ತುಂಬು ಮೆಲ್ದೋಳ್ಗಳಿನಗೊಡಹುಟ್ಟಿರುವ ಕೈದು.
ಅವ ನೆಮ್ಮಿ ಕಾದುವೆನು. ದುರ್ಬಲರು ಬಿಲ್ಪಿಡಿವರು. ||೫೫||

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಹಾಗೆನ್ನಬೇಡ ನೀನು.

ತೋಳಾರಿಗಕ್ಷೋಹಿಣೀ ಬಲವೊ, ಮೇಣಾರ
ವಿಕ್ರಮಕೆ ನೆರವು ಬೇರೊಂದಿರದೊ, ಆ ನಮ್ಮ
ನಡುತಂದೆಯೋ ನೀನು ? ಅವನಿಗಿದು ತಕ್ಕ ಮಾತು. ||೫೬||

ಭಗವಾನ್— ಮಗು, ಯಾರವನು, ನಡುಕಲವನೆಂದರೆ ?

ಅಭಿಮನ್ಯು—ಕೇಳಿ. ಅಥವಾ, ನಾವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಎದುರಾಡತಕ್ಕವರಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳುವುದು ಮೇಲು.

ದೊರೆ— ಆಗಲಿ, ಆಗಲಿ. ನಾನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಮಗು, ಯಾರವನು, ನಡುಕಲವನೆಂದರೆ ?

ಅಭಿಮನ್ಯು— ಕೇಳಿ,

ಹಿಡಿದು ತಬ್ಬುತ ಜರಾಸಂಧನಿಗೆ ತೋಳೆಂಬ
ಕೊರಳ ಜತ್ತಿಗೆ ಬಿಗಿದು ಕೊಂದು ಭೀಷಣಕರ್ಮ
ವೆಸಗಿ, ಕೃಷ್ಣನಿಗದರ ಬಾಧ್ಯತೆಯ ಕಳೆದನವನು. ‖ ೫೭ ‖

ದೊರೆ— ಕೋಪಿಸೆನು ನಿನ್ನ ಮೂದಲೆಗೆ.
ಕೋಪಿಸಲು ನೀನು, ನಲಿಯುವೆನು.
'ನಿಂತನೇತಕೆ? ನಡೆಯಲೆ'ನಲು
ಅಪರಾಧಿ ನಾನಾಗದಿಹೆನೆ? ‖ ೫೮ ‖

ಅಭಿಮನ್ಯು— ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ತೋರುವುದಾದರೆ,

ಕಾಲ್ಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವುದು ನಿಗ್ರಹಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪ
ಚಾರವನು. ತೋಳ್ಗಳಿಂ ತಂದೆನ್ನನಾ ಭೀಮ
ತೋಳ್ಗಳಿಂದಲೆ ಬಿಡಿಸಿ ಕರೆದುಯ್ವನು. ‖ ೫೯ ‖

(ಬಳಿಕ ಉತ್ತರನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಉತ್ತರ— ಹುಸಿಯ ಹೊಗಳಿಕೆಯೆಂಬುದತಿ ಕಷ್ಟ (ಲೋಕದಲಿ)
ಹುಸಿಯ ನುಡಿಗಳನೊಲಿದ ಜನರಾಡುತಿರಲು.
ಕದನವನು ಕುರಿತು ನಲವಾಡುತಿರಲೆನ್ನೊಡನೆ
ಮಾತಿನಲದೊಪ್ಪುವೆನು, ಮನದೆ ನಾಚುವೆನು. ‖ ೬೦ ‖

(ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ) ಭಗವನ್, ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಗವಾನ್— ಸ್ವಸ್ತಿ.

ಉತ್ತರ— ಅಪ್ಪ, ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದೊರೆ— ಬಾ, ಬಾ, ಮಗು. ಆಯುಷ್ಮಂತನಾಗು. ಮಗು, ಸಾಹಸ ತೋರಿಸಿದ ವೀರಪುರುಷರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದೆಯ?

ಉತ್ತರ— ಮನ್ನಿಸಿ ಆಯಿತು. ಪೂಜ್ಯತಮನಾದವನಿಗೆ ತಾವೇ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ದೊರೆ— ಮಗು, ಯಾರಿಗೆ?

ಉತ್ತರ— ಇಗೋ, ಈ ಪೂಜ್ಯ ಧನಂಜಯನಿಗೆ.

ದೊರೆ— ಏನು ಧನಂಜಯನಿಗೆ!

ಉತ್ತರ— ಸಂದೇಹವೇನು? ಈ ಪೂಜ್ಯನು,

ಮಸಣದಲಿ ಬಿಲ್ಲನಕ್ಷಯಬಾಣವನು ಕರೆವ
ಬತ್ತಳಿಕೆಯೆರಡ ಕೊಂಡು
ಭೀಷ್ಮಾದಿ ರಾಜರೆಲ್ಲರನು ಮುರಿದೋಡಿಸಿದ
ನೆಮ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನು. ॥೬೧॥

ದೊರೆ— ಹೀಗೊ!

ಬೃಹನ್ನಳೆ—ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಬೇಕು, ಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಬೇಕು.
ಹುಡುಗತನದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ತಾನಿರಿದೊಡಂ ತಿಳಿಯನಿವನು.
ಆ ಸಾಹಸವನೆಲ್ಲ ತಾನೆಸಗಿ, ಬೇರೊಬ್ಬರದು ಎಂಬನು. ॥೬೨॥

ಉತ್ತರ— ತಾವು ಸಂಶಯಪಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ,

ಗಾಂಡೀವ ಧನುವ ಹೆದೆ ತಾಕಿ ಮಣಿಕಟ್ಟನೆಡೆ
ಮೂಡಿದೀ ಕಲೆಗೆ
ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಸಂದರೂ ಮೊದಲಿನಾ
ಮೈಬಣ್ಣ ಬರದು. ॥೬೩॥

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ಇದು ನನ್ನ ಕೈಬಳೆಗಳಾಡಿ ಮೂಡಿರುವ ಕಲೆ.
ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟೊತ್ತೊತ್ತಿ, ಬಂತು ಕೈಗಾಪಿನೆಡೆಗೆ. ॥೬೪॥

ದೊರೆ— ಎಲ್ಲಿ, ನೋಡೋಣ.

ಬೃಹನ್ನಳೆ— ರುದ್ರನಂಬಿರಿದ ಮೈಯರ್ಜುನನು ಭಾರತನು ನಾನಾಗಲು,
ಸ್ಪಷ್ಟವೀತನೆ ಭೀಮಸೇನನೀತನೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ರಾಜನು. ॥೬೫॥

ದೊರೆ— ಅಯ್ಯಾ ಧರ್ಮರಾಜ, ವೃಕೋದರ, ಧನಂಜಯ! ಅದೇಕೆ ನನ್ನನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ? ಇರಲಿ, ಇರಲಿ, ಕಾಲ ಬಂದಾಗ (ಆ ಮಾತು). ಬೃಹನ್ನಳೇ, ಹೋಗು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ.

ಬೃಹನ್ನಳೆ — ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ.

ಭಗವಾನ್ — ಅರ್ಜುನ, ಬೇಡ, ಒಳಗೆ ಹೋಗಬೇಡ. ಮುಗಿಯಿತು ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ.

ಅರ್ಜುನ — ಆರ್ಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ.

ದೊರೆ — ಶೂರರಾ ಸತ್ಯಸಂಧರ ಪೂಣ್ಕೆ ಕಾಯ್ದವರ
ಪಾಂಡವರ ವಾಸದಿಂದೆನ್ನ ಕುಲ ವಿಮಲವಾಯ್ತು. ॥ ೬೬ ॥

ಅಭಿಮನ್ಯು — ಇವರು ಪೂಜ್ಯರಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು! ಅದರಿಂದಲೇ

ಕೋಪಿಸರು, ನಾನು ಮೂದಲಿಸೆ ನಗುನಗುತೆನ್ನ
ಮೂದಲಿಸುವರು. ಮಿಗಿಲು ಶುಭದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಾಯ್ತು
ಗೋಗ್ರಹಣವಿದರಿಂದ ತಂದೆಗಳ ಕಂಡೆನಿಂದು. ॥ ೬೭ ॥

(ಭೀಮಸೇನನನ್ನು ಕುರಿತು) ಅಪ್ಪಾ,

ತಿಳಿಯದೆಯೆ ಮೊದಲು ನಾ ನಿಮಗೆ ವಂದಿಸಲಿಲ್ಲ.
ಎಳೆಯನಾ ತಪ್ಪಿತವ ಮನ್ನಿಪುದು ಕರುಣೆದೋರಿ. ॥ ೬೮ ॥

ಭೀಮಸೇನ — ಬಾ, ಬಾ, ಮಗು. ತಂದೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗು.

ಅಭಿಮನ್ಯು — ಅನುಗ್ರಹವಾಯಿತು.

ಭೀಮಸೇನ — ಮಗು, ತಂದೆಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡು.

ಅಭಿಮನ್ಯು — ಅಪ್ಪಾ, ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅರ್ಜುನ — ಬಾ, ಬಾ, ಮಗು. (ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು)

ಎದೆಯ ತಣಿಸುವ ಮಗನ ಮೈಯಿನಪ್ಪುಗೆ ದೂರ ನಡೆದು,
ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕೊನೆಗೆ ದೊರೆತಿಹುದೆನಗೆ ಮಗುಳೆ. ॥ ೬೯ ॥

ಮಗು, ವಂದನೆ ಮಾಡು, ವಿರಾಟೇಶ್ವರನಿಗೆ.

ಅಭಿಮನ್ಯು — ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದೊರೆ — ಬಾ, ಬಾ, ಮಗು!

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪರಮ ಧೈರ್ಯವನು ಪಡೆ ನೀನು,
ಭೀಮಸೇನನ ಬಲವನರ್ಜುನನ ನಿಪುಣತೆಯನು,
ಮಾದ್ರೀಸುತರ ಕಾಂತಿಸೌಂದರ್ಯಗಳ, ಜಗತ್-
ಪ್ರಿಯನ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಾ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್. ‖ ೭೦ ‖

(ತನ್ನಲ್ಲೇ) (ಅರ್ಜುನನಿಗಿರುವ) ಉತ್ತರೆಯ ಸಮೀಪ ಪರಿಚಯವೊಂದು ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ? ಸರಿ, ತಿಳಿಯಿತು. ಯಾರಲ್ಲಿ?

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ — ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ.

ದೊರೆ — ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರು.

ಭಟ — ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ. (ಹೋಗಿ ಬಂದು) ಇಗೋ ನೀರು.

ದೊರೆ — (ತೆಗೆದುಕೊಂಡು) ಅರ್ಜುನಾ, ಗೋಗ್ರಹಣವನ್ನು ಗೆದ್ದದ್ದಕ್ಕೆ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಉತ್ತರೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ — ಈ ತಲೆ ತಗ್ಗಿತು.

ಅರ್ಜುನ — (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು) ನನ್ನ ನಡತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ತೂಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! (ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಅಯ್ಯಾ ರಾಜ,

ನಿಮ್ಮೊಲವಿನಂತವುರದವರನೆಲ್ಲರನೆಮ್ಮ
ತಾಯಂತೆ ಮನ್ನಿಸಿದೆನು.
ನೀವಿತ್ತ ಮಗಳನೀ ಉತ್ತರೆಯ ಕೈಕೊಳ್ವೆ
ಸಾದರದಿ ಮಗನಿಗಾಗಿ. ‖ ೭೧ ‖

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ — ಈಗ ತಲೆ ಎತ್ತುವಂತಾಯಿತು.

ದೊರೆ — ಯುದ್ಧಶೂರರ ಸಚ್ಚರಿತ್ರೆಯಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡು ನಿಂತನಿವನು ;
ಈಗಳಂತಃಪುರದ ವಾಸಕೊಪ್ಪುವ ಕಾರ್ಯವೆಸಗಿರುವನು. ||೭೨||

ಇವತ್ತೇ ಒಳ್ಳೆಯ ನಕ್ಷತ್ರವಲ್ಲವೆ! ಇವತ್ತೇ ಇವನಿಗೆ ಮದುವೆ ನಡೆಯಲಿ.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಆಗಬಹುದು, ಆಗಬಹುದು. ಅರ್ಜುನ ಬಳಿಗೆ ಉತ್ತರನನ್ನು ಕಳುಹಿಸೋಣ.

ದೊರೆ — ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ. ಧರ್ಮರಾಜ, ವೃಕೋದರ, ಧನಂಜಯ! ಇತ್ತ ಬನ್ನಿ, ಇತ್ತ ಬನ್ನಿ. ಈ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ.

ಎಲ್ಲರೂ — ಆಗಬಹುದು.

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

ಎರಡನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಮೂರನೆಯ ಅಂಕ

(ಬಳಿಕ ಸೂತನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಸೂತ— ಹೋ, ಹೋ! ಹೇಳಿ, ಹೇಳಿ, ಸರ್ವಕ್ಷತ್ರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ,

"ನಾರಾಯಣನ ಚಕ್ರದುರುಭಯವ ಕಡೆಗಣಿಸಿ,
ಚಿರಕಾಲ ಮರೆಯಾದ ಪಾಂಡವರ ಪರಿಭವಿಸಿ,
ಹಿಡಿದರಭಿಮನ್ಯುವನು. ಬಿಲ್ವಿಡಿದ ಕೌರವರು
ಕಾಯ್ದುಕೊಳಲಿಲ್ಲವನ. ತಗ್ಗಿಸಿರಿ ತಲೆಯ" ||೧||

ಎಂದು.

(ಬಳಿಕ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ದ್ರೋಣ— ಸೂತ, ಹೇಳು, ಹೇಳು.

ರಣಪಟುವನೆನ್ನ ಶಿಷ್ಯನ ಸುತನ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡುಯ್ದವನದಾರು?
ಯಾವನಿಹನಿಲ್ಲೆನ್ನ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕೂಡೆ ಸೆಣಸಲೆಳಸುವನು ?
ಹೇಳು ಹೇಳಾ ಗಂಡುಗಲಿ ಯಾವನಸ್ತ್ರವೇನವನ ಬಲವೇನು ?
ಆ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹುವೆನು ಬಲಶಾಲಿಗಳನು ನನ್ನಂಬು ದೂತರನು ||೨||

ಭೀಷ್ಮ— ಸೂತ, ಹೇಳು, ಹೇಳು.

ಮುರಿದೋಡುವಲ್ಲಿ ತಿಳಿವಿಲ್ಲದಾ ದೋಷವಿರೆ
ತಾರುಣ್ಯಭಾವದಲಿ ತಡಮಾಡುತಿರುವ
ಮರಿಯಾನೆಯನು ಹಿಂಡು ಮುರಿದೋಡಿದಾ ಬಳಿಕ
ಹಿಡಿದವನದಾರಾನೆ ಹಿಡಿಯ ಬಂದವನು ? ||೩||

(ಬಳಿಕ ದುರ್ಯೋಧನ, ಕರ್ಣ ಮತ್ತು ಶಕುನಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ದುರ್ಯೋಧನ— ಸೂತ, ಹೇಳು, ಹೇಳು. ಯಾರು ಹಿಡಿದೊಯ್ದರು

ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು? ನಾನೇ ಅವನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ,

ನನಗಿವನ ತಂದೆಗಳಿಗುದಿಸಿಹುದು ದಾಯಾದಿ ಭೇದ.
ಆದರಿಸಿದಕೆನ್ನಮೇಲ್ತಪ್ಪು ಹೊರಿಸುವರಾಡುವವರು.
ಅಲ್ಲದೆನಗಿವನು ಮಗನಹನು ಪಾಂಡವರಿಗಾ ಬಳಿಕ.
ಕಲಹವಿರೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮಕ್ಕಳಲಿ ತಪ್ಪಿನಿತುಮಿರದು. ||೪||

ಕರ್ಣ — ಬಹು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅನುರೂಪವಾಗಿಯೂ ಮಾತಾಡಿದೆ. ಗಾಂಧಾರೀ ಪುತ್ರ,

ಬೇಡವೈ ಸ್ವಜನಭಯದಿಂದ; ಮೇಣೆಳೆಯತನ
ವೆಂಬೆಣಿಕೆಯಿಂದ. ಆಪತ್ತಿಗೊಳಗಾದನವ
ನಿನ್ನ ಹಿತಕಾಗಿ ಕಾಳಗದ ಮುಮ್ಮೊನೆಯಲ್ಲಿ.
ನಾವಿಂದು ಕಾಯ್ದುಕೊಳಲಿಲ್ಲವಭಿಮನ್ಯುವನು.
ಹಿಡಿಯುವುದು ಬಿಲ್ತೊರೆದು ನಾರುಡೆಯನೆಲ್ಲ. ||೫||

ಶಕುನಿ — ಹಲವರಿದ್ದಾರೆ ನಾಥರು ಅಭಿಮನ್ಯುವಿಗೆ. ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ನೆಂದೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿ. ಏಕೆಂದರೆ,

ಬಿಡುವನಿವನರ್ಜುನನ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾ
ದೊರೆ ವಿರಾಟನು ತಾನೆ. ಕಾಳಗದ ಕಳದಲ್ಲಿ
ಗೆದ್ದವನ ಬಿಡುವನಾ ದಾಮೋದರನ ನೆನೆದು.
ಅಲ್ಲದಿರೆ ಕೆರಳುಕ್ಕಿ ನೇಗಿಲನು ತೂಗುತ್ತ
ಬರುವಾ ಪ್ರಲಂಬವೈರಿಗೆ ಹೆದರಿ ಬಿಡಿಸುವನು.
ಮೇಣ್ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿ ಭೀಮನರಿಗಳನೆಲ್ಲ
ಸದೆಬಡಿದು ತಾನಿವನ ಕರೆತರುವನಿಲ್ಲಿ. ||೬||

ದ್ರೋಣ — ಸೂತ, ಹೇಳು, ಹೇಳು. ಅದು ಹೇಗೆ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದನು?

ಆವನ ತೇರ್ ಕುಸಿಯಿತೋ? ಕುದುರೆಗಳು ಬೆದರಿದುವೊ?
ನೆಲ ಗಾಲಿಗಳ ತಾಳದಂತಾಯ್ತೊ? ಕಣೆ ಮುಗಿದು
ಬತ್ತಳಿಕೆ ಬರಿದಾಯ್ತೊ? ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತಪ್ಪಿದೆಯೊ?
ನಾರಿ ಹರಿಯಲು ಬಿಲ್ಲು ಫಲವಿಲ್ಲವಾಯ್ತೊ?
ಇವು ದೈವಯೋಗದಲಿ ತೇರ್ವೀರರಿಗೆ ಬರುವ
ಕಾಳಗದ ಕೇಡುಗಳು. ಕೈವಿಡಿದ ಬಾಣವನೆ
ಹಿಡಿದೆಳೆದು ಸೆಳೆಯುವರು ಹಗೆಗಳವನಾದರೋ
ಶಿಕ್ಷೆಯಲಿ ನುರಿತವನು; ಮರೆಯದವನು. ॥ ೭ ॥

ಸೂತ — ಆಯುಷ್ಮನ್, (ಅವನು) ವೈವೆತ್ತ ಧನುರ್ವೇದ. ಆಯುಷ್ಮಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದೇನು?

ನೀನೊರೆದ ದೋಷಗಳವೊಂದನಿತುಮಿರದೊಡಂ,
ಆ ಮಹಾರಥ ಬಾಣಮಯವಾಗಿ ನಿಂದೊಡಂ,
ತಿರುಗುವುರಿಗೊಳ್ಳಿಯನು ಹೋಲುವೆನ್ನಾ ತೇರ
ತುಡುಕಿದನದೊರ್ವ ಕಾಲಾಳೆರಗಿ ಬಂದು. ॥ ೮ ॥

ಎಲ್ಲರೂ — ಏನು, ಕಾಲಾಳೇ?

ದ್ರೋಣ — ಅದೆಂಥವನು ಆ ಕಾಲಾಳು?

ಸೂತ — ಏನನ್ನು ಹೇಳಲಿ, ರೂಪವನ್ನೊ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೊ?

ಭೀಷ್ಮ — ರೂಪದಿಂದ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಗಂಡಸರನ್ನು (ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ). ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೇ ವಿವರಿಸು.

ಸೂತ — ಆಯುಷ್ಮನ್,

ದುರ್ಯೋಧನ - ಏಕೆ ಹೊಗಳುವೆ ನೀನದಾವನನೊ ಹೆಮ್ಮೆನುಡಿಯಿಂದ?
ಹೇಳು. ದಿಗಿಲಿಲ್ಲೆನಗೆ, ವೇಗದಲಿ ವಾಯುವಾಗಿರಲುಂ.॥೯॥

ಸೂತ— ಲ್ಲಾಲಿಸಬೇಕು ಮಹಾರಾಜರು. ಅವನು

ಹಾರಿ ಬೇಗನೆ ಕುದುರೆಗಳಮೇಲೆ ತೇರಚ್ಚಿನಲಿ ಕೈಯನಿಡಲು,
ಕುದುರೆಗಳು ಕೊರಳ ಮುಂಚಾಚುತಿನಿತಲುಗದೆಯೆ ನಿಂದುದಾತೇರು.

ಭೀಷ್ಮ— ಹಾಗಾದರೆ ಇಟ್ಟುಬಿಡಿ ಆಯುಧಗಳನ್ನು.

ಎಲ್ಲರೂ— ಏಕೆ?

ಭೀಷ್ಮ— ನಡೆಗೆಟ್ಟು ನಿಂದಿರಲು ತೇರು ತೋಳಿಂದ
ಭೀಮನಂಕಕೆ ಸಂದನೆಂದರಿಯಿರವನು.
ಹಿಂದೆ, ದ್ರುಪದನ ಮಗಳ ಹರಣಗೈದಂದು
ಸೋಲಿಸಿದನವನೆ ಕಾಲಾಳ್ ಜಯದ್ರಥನ. ‖೧೧‖

ದ್ರೋಣ— ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದನು ಗಾಂಗೇಯ. ಬಾಲ್ಯಲದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದಾಗಿನಿಂದಲೂ ನಾನು ಅವನ ವೇಗವನ್ನು ಬಲ್ಲೆ. ಅಂಬೆಸುಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ,

ಕಿವಿವರೆಗೆ ಸೆಳೆದಂಬನವನೆಸೆಯೆ ಕಂಡು
'ನಿನ್ನ ತಲೆಯಲುಗಿತೆಂ'ದಾಡಿದೆನು ನಾನು.
ಆಗಳವನೋಡಿ ತಾನಂಬಿಗೆಣೆಯಾಗಿ
ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು ಗುರಿಯ ಮುಟ್ಟದಾ ಕಣೆಯನ್. ‖೧೨‖

ಶಕುನಿ— ಓಹೋ! ನಗು ಬರಿಸುವಂತಿದೆ ಈ ಮಾತು! ಸ್ವಾಮಿ, ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ ತಮ್ಮನ್ನು.

ಇಲ್ಲ ಬೇರೊಬ್ಬ ಬಲವಂತನೀ ಲೋಕದಲಿ!
ಎಲ್ಲವನು ಹೇಳುವಿರಿ ಬೇಕಾದವರಲಿ.
ಲೋಕದೊಳಗೆಲ್ಲೆಲ್ಲು ಪಾಂಡವರೆ ಹರಿಡಿಕೊಂ
ಡಿರುವಂತೆ ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಕಾಣುತಿಹುದೇನು? ‖೧೩‖

ಭೀಷ್ಮ— ಗಾಂಧಾರರಾಜ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಊಹೆಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ನಾವೆಲ್ಲ ನಡೆಯುವೆವು ಕಾಳಗಕೆ ತೇರೇರಿ
ಬಿಲ್ಲುಗಳ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಕೈಕೊಂಡು ನೆಮ್ಮಿ.
ಇಬ್ಬರೇ ತೊಳ್ಬಲವ ನರೆ ನಂಬಿ ಕಳಕಿಳಿವರ್:
ಆ ಹಲಾಯುಧನೊಬ್ಬ; ಭೀಮನೊಬ್ಬ. ॥೧೪॥

ಶಕುನಿ — ತಟ್ಟನೆಯೆ ಮೇಲೆರಗಿ, ಸಾಹಸವನೊಲ್ದೆಮ್ಮ
ನೊಬ್ಬನೇ ಮುರಿದನಲ್ತೆ;
ಅವನನಾ ಉತ್ತರನ 'ನಿವನೆ ಫಲ್ಗುನನಹುದು'
ಎಂದು ಕೆಲರಾಡುತಿಹರು! ॥೧೫॥

ದ್ರೋಣ — ಅಯ್ಯಾ ಗಾಂಧಾರರಾಜ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ಸಂದೇಹವೆ?

ಉತ್ತರನುಮೆಳೆಯುವನೆ ಕಳದೊಳಗೆ ಬರಸಿಡಿಲಿ
ನಬ್ಬರದ ವೊಳಗ ತಾನುಗುಳುವಾ ಬಿಲ್ಲನ್?
ಉತ್ತರನ ಕಣೆಗಳುಂ ಬಿಸಿಲುಡುಗಿ ಸೂರ್ಯನೊಂ
ದರೆಗಳಿಗೆ ಮುಳುಗುವಂತೆಸಗುವುವೆ ನೋಡಲ್? ॥೧೬॥

ಭೀಷ್ಮ — ಗಾಂಧಾರೀ ಪುತ್ರ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆಯಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆ?

ಸಾರಿನಾಲಗೆಯಿಂದ ಹೊರಳಿ ನೆಗೆದಂಬುಗರಿ
ಯಕ್ಷರದ ನುಡಿಗಳಿಂದ
ಎಳೆದು ನುಡಿಸಿದನಲ್ತೆ ಪಾರ್ಥನಾ ನುಡಿಗಳಿಗೆ
ಕಿವಿಗುಡದೆ ಹೋದೆ ನೀನು. ॥೧೭॥

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಸೂತ — ಜಯವಾಗಲಿ ಆಯುಷ್ಮಂತನಿಗೆ. ಶಾಂತಿಕರ್ಮ ನಡಸಬೇಕು.

ಭೀಷ್ಮ — ಏಕೆ?

ಸೂತ— ಧ್ವಜಕಂಬು ನಾಟಿರಲು ಶಾಂತಿ ಮಾಡಲ್ತಕ್ಕು
ದಿದೆ ಬಾಣವಾರದೋ ಹೆಸರಿಹುದು ಗರಿಯೆಡೆಯೊಳು.॥೧೮॥

ಭೀಷ್ಮ— ತಾ ಇಲ್ಲಿ.

(ಸೂತ ಹತ್ತಿರ ತರುತ್ತಾನೆ)

ಭೀಷ್ಮ—(ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೋಡಿ) ಮಗು, ಗಾಂಧಾರರಾಜ, ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಮಂಕಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು. ಓದು, ಈ ಬಾಣವನ್ನು.

ಶಕುನಿ—(ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓದಿ ನೋಡಿ) ಅರ್ಜುನನದು. (ಎಂದು ಎಸೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅದು ದ್ರೋಣನ ಅಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ)

ದ್ರೋಣ—(ಅಂಬನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು) ಬಾ, ಬಾ, ಮಗು.

ಇದು ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯನೆಚ್ಚಂಬು ಗಾಂಗೇಯನನು ವಂದಿಸಲ್ಕೆಂದು.
ಅಡಿಗಳಲಿ ಬಿದ್ದುದಿದು ನೆಲದೆ ಕ್ರಮದಿಂದೆನ್ನ ವಂದಿಸಲ್ಕೆಂದು.॥೧೯॥

ಶಕುನಿ— ಬೇಡಿ ಸ್ವಾಮಿ, ಅಂಬಿನ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಈಗ ನೆಚ್ಚಿಕೊಳ ಬೇಡಿ.

ಬಂಟನರ್ಜುನನೆಂಬನಿರಬಹುದು. ಬಾಣವಿದು
ಅವನೆಚ್ಚು ಬಂದುದಿರಬಹುದು.
ಉತ್ತರನೆ ಮೇಣ್ ಬರೆದುದಿರಬಹುದು. ಇದರ ನಿಜ
ವೇನೆಂದು ಬೆಳಗಿ ಹೊರಬರಲಿ. ॥೨೦॥

ದುರ್ಯೋಧನ—ನಾಡನವರಿಗೆ ಕೊಡಿಸಲೆಳಸಿ ಹುಸಿನುಡಿಯುವೊಡೆ,
ಕೊಡುವೆ ನಾಡರ್ಧವ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಕಾಣಲೊಡನೆ. ॥೨೧॥

(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)

ಭಟ— ಜಯವಾಗಲಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ! ವಿರಾಟನಗರದಿಂದ ದೂತ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ.

ದುರ್ಯೋಧನ— ಒಳಗೆ ಬರಮಾಡು.

ಭಟ— ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

(ಬಳಿಕ ಉತ್ತರ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಉತ್ತರ— ದಾರಿ ಕುರಿದಾದೊಡಂ, ಕುದುರೆಗಳ ವೇಗ ಹಿರಿ
ದಾದೊಡಂ, ತೇರ್ ತಡೆದು, ಬರುವುದಾನ್ ತಡವಾಯ್ತು.
ಪಾರ್ಥನಂಬಿಂದೊರಗಿದಾನೆಯೆಲ್ಲೆಡೆ ಕೆಡೆದು
ಕುದುರೆ ನಡೆಯುವುವು ಕಷ್ಟದಲಿ; ನೆಲ ವಿಷಮವಾಯ್ತು. ||೨೨||

(ಒಳಹೊಕ್ಕು ಕೈಮುಗಿದು) ಭೋ, ಭೋ, ಆಚಾರ್ಯ ಪಿತಾಮಹ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವ ರಾಜಮಂಡಲಕ್ಕೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಎಲ್ಲರೂ— ಆಯುಷ್ಮಂತನಾಗು.

ದ್ರೋಣ— ಏನು ಹೇಳಿದನು, ಪೂಜ್ಯ ವಿರಾಟೇಶ್ವರ?

ಉತ್ತರ— ಆ ಪೂಜ್ಯನು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಲಿಲ್ಲ.

ದ್ರೋಣ— ಹಾಗಾದರೆ ಮತ್ತಾರು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿದವರು?

ಉತ್ತರ— ಪೂಜ್ಯ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ.

ದ್ರೋಣ— ಏನು ಹೇಳಿದನು ಧರ್ಮರಾಜ?

ಉತ್ತರ— ಲಾಲಿಸಬೇಕು.

ಸೊಸೆಯಾಗಿ ದೊರೆತಳುತ್ತರೆ ನನಗೆ. ಇದಿನೋಡಿ
ಕಾಯುವೆನು ರಾಜಮಂಡಲವ.
ಅಲ್ಲಿಯೋ, ಇಲ್ಲಿಯೋ ಮದುವೆ ಮಂಗಳವಪ್ಪು
ದೆಲ್ಲಿ ನಡಸುವುದದನು? ಬೆಸಸಿ. || ೨೩ ||

ಶಕುನಿ— ಅಲ್ಲಿಯೇ, ಅಲ್ಲಿಯೇ.

ದ್ರೋಣ— ನೆಲೆಗೆ ಬಂದೆವು ನಾವು. ಪಂಚರಾತ್ರವುಮಿಹುದು.
ಧರ್ಮವಗಲದ ಭಿಕ್ಷೆ. ಧರ್ಮದಿಂದಲೆ ಕೊಡುವುದು. ||೨೪||

ದುರ್ಯೋಧನ— ನಿಜ, ಕೊಟ್ಟೆ ನಾಡ ಪಾಂಡರಿಗಾನ್ ಮೊದಲಂತೆ.
ಸತ್ಯ ನಿಲ್ಲಲು ನರರು ಸತ್ತರೂ ನಿಲ್ವರೆಂದುಂ. ॥ ೨೫ ॥

ದ್ರೋಣ— ಆಹ! ತಣಿದೆವು ನಾಂಗಳೆಲ್ಲರು,
ಬೆಳೆದು ಕುಲದವರ್ ಕೂಡಿಕೊಂಡು.
ನೆಲವನಿದನೆಲ್ಲವನು ನಮ್ಮಯ
ರಾಜಸಿಂಹನೆ ಆಳಲಿ. ॥ ೨೬ ॥

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

ಮೂರನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿಯಿತು.

ಪಂಚರಾತ್ರ ಮುಗಿಯಿತು

೮೦೦—ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಚ್ಚುಕೂಟ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ—೫—೧೯೪೬

ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರೊಫೆಸರಾಗಿದ್ದು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಹೊಂದಿರುವ ಶ್ರೀ. ಎಂ. ಹಿರಿಯಣ್ಣ, ಎಂ.ಎ., ಎಲ್.ಟಿ., ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :

"Bhāsa's minor plays are not always quite intelligible and I can easily imagine what an amount of trouble their rendering should have meant to you. I find the result extremely satisfactory and you have very well succeeded in preserving in your trnaslation the charm and simplicity characteristic of Bhāsa."

* * * *

ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರೊಫೆಸರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ. ಆರ್. ವಿ. ಜಾಗಿರದಾರ, ಎಂ.ಎ. (ಲಂಡನ್), ಎಂ. ಆರ್. ಎ.ಎಸ್., ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ:

"'ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡುವಾಗ ಇರುವುದನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಸೇರಿಸದೆ ಮೂಲಗ್ರಂಥ ಹೇಗಿದೆಯೊ ಹಾಗೆಯೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಗುರಿ' ಎಂದು ಶ್ರೀಯುತ ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದು ಸಮಂಜಸವಾದ ವಿಚಾರ. ಆ 'ಗುರಿಯು' ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. 'ದೂತವಾಕ್ಯ'ದಲ್ಲಿ 'ದೂತ ಘಟೋತ್ಕಚ'ದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ 'ಊರುಭಂಗ' 'ಕರ್ಣಭಾರ'ಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಸಕವಿಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೌಢಿಯೂ ಪ್ರಸಾದವೂ ಇಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಭಾಸ ಮಹಾಕವಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮುಂದಿರಿಸುವ ಕೈಚಳಕವು ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ಇದೆ......."

ಭಾಸನ ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕಗಳು: ಭಾರತ ಕಥೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಭಾಸನ ರಚಿಸಿರುವ ಐದು ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಬೆಲೆ: ರೂ. ೧-೪-೦

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಯೌಗಂಧರಾಯಣ: ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ವತ್ಸರಾಜನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಮಂತ್ರಿ ಯೌಗಂಧರಾಯಣನ ಬುದ್ಧಿಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ನಾಟಕ.

"ಇದು ಭಾಸನ ಶ್ರೇಷ್ಠಗ್ರಂಥದ ಯಥಾವತ್ತಾದ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರುವುದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯಗುಣವೂ ಇದೆ. ಓದುಗರು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ, ಸಂವಾದಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಭಾವಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾಚಕರಿಗೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ."— **ಹಿಂದೂ ಪತ್ರಿಕೆ** ಬೆಲೆ: ೧೦ ಆಣೆ.

ಚಾರುದತ್ತ: ಇದು ಪುರಾತನ ಭರತಖಂಡದ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕ. ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವೈಶ್ಯನೂ ಆದ ದರಿದ್ರ ಚಾರುದತ್ತನಿಗೂ ರೂಪ ಗುಣ ಶೀಲ ಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ವೇಶ್ಯೆ ವಸಂತಸೇನೆಗೂ ಉಂಟಾದ ಪ್ರೇಮದ ಪರಿಯನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಸ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶೂದ್ರಕನ ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕಕ್ಕೆ ಈ ಚಾರುದತ್ತ ಆಧಾರವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಬೆಲೆ: ೮ ಆಣೆ.

ವಾಸವದತ್ತ: ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ.

ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯವರ ಕಥೆಗಳು: ರಷ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸಾಹಿತಿಯೂ ಪರಮಸಾಧುವೂ ಆದ ಕೌಂಟ್ ಲಿಯೋ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯವರ ವಿಚಾರಪ್ರಚೋದಕವಾದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಕಥೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಬೆಲೆ: ಸಾದಾಪ್ರತಿ ರೂ. ೧-೮-೦; ಕ್ಯಾಲಿಕೊ ಪ್ರತಿ ರೂ. ೨-೦-೦.

ನಾಲ್ಮಣಿ ಕಡುಕು: ಸಂಘಕಾಲದ ಪುರಾತನ ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ 'ನಾನ್ ಮಣಿಕ್ಕಡಿಗೈ' ಎಂಬ ನೀತಿಶತಕದ ಭಾಷಾಂತರ. ಬೆಲೆ: ೩ ಆಣೆ

...ಹಿತ್ಯ **ಚಿತ್ರಗಳು:** (ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಲು: ಕಥೆಗಳು) ಪ್ರಾಚೀನ ... ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಪುಸ್ತಕ. ಇದನ್ನು ... ಎಂ. ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: ... ಬಲು ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಶೈಲಿ ತುಂಬ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ. ...ಕ್ಕಳೂ ಓದಿ ಆನಂದಿಸಬೇಕು. ಇಂಥ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟವಾದ ಸಾ... ತಮ್ಮನ್ನು ಮನವಾರೆ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ."

ಬೆಲೆ: ರೂ. ೧-೪-೦